

# MESE

ÖSSZMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

– fényből szőj mesét –  
2024

Arany nyeregben

A remény köpülése

Tudtam, hogy élnek!

„Sima” és „fordított” mesék

Amíg nem csinálod, nem tudod

Kulturális hídépítés: népmesék a nagyvilágból

3. évfolyam 2. szám | 2024 | július

*A MESE folyóirat létrehozásán lapunk munkatársai PRO BONO PUBLICO,  
anyagi ellenszolgáltatás nélkül dolgoznak.*



Egy varázslatos gyermekmondókával indítjuk útjára lapunkat.  
Lássuk meg benne a titkos rejteket,  
és fedezzük fel a sorai mögött megbúvó meséket.

*egy – utat nyit a hegy*

*kettő – nyerget küld a felhő*

*három – lendülsz fecskeszárnyon*

*négy – szelek útján mégy*

*öt – kaput nyit a köd*

*hat – bebocsát a Nap*

*hét – fényből szőj mesét*

*nyolc – visszalovagolsz*

*kilenc – idesietsz*

*tíz – viszel engem is*

– fényből szőj mesét –

új terek és utak a MESÉben

# Tartalomjegyzék

---

- |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>6 Beköszönő</b><br/>Luzsi Margó</p> <p><b>10 Fényből szőj mesét</b><br/>Hunya Csilla</p> <p><b>14 Amíg nem csinálod, nem tudod</b><br/>Boldizsár Ildikó beszélgetése a Kő Boldizsár –<br/>Gulyás Anna házaspárral</p> <p><b>23 Az OH-kártyák irodalomterápiás (és<br/>meseterápiás) alkalmazásáról</b><br/>Béres Judit</p> <p><b>27 Tudtam, hogy élnek</b><br/>Lovasyné Stuth Erzsébet</p> <p><b>34 A remény köpülése</b><br/>Tárnok Mariann</p> <p><b>37 Kulturális hídépítés:<br/>népmesék a nagyvilágból</b><br/>Német Orsolya</p> <p><b>40 A mi bivalyunk, a győztes</b><br/>Minangkabau legendamese</p> <p><b>42 „Sima” és „fordított” mesék</b><br/>Élő Fruzsina</p> | <p><b>46 Arany nyeregben</b><br/>Fekete-Szabó Viola</p> <p><b>54 Ez egy könyv,<br/>amibe belefirkáltam magam</b><br/>Komló-Szabó Ágnes</p> <p><b>58 A két vándor – az elevenné válás meséje</b><br/>Ferkai Tibor</p> <p><b>62 Noszvaji mesefesztivál</b><br/>10 éves a Metamorphoses Meseterápiás Egyesület</p> <p><b>64 A mesemondó füveskönyve</b><br/>N. Rádi Veronika</p> <p><b>66 Mit látsz? Mi történik?</b><br/><b>Egy silent book kiállítás margójára</b><br/>Pauer Erika</p> <p><b>69 Egyszer egy királyfi</b><br/><b>Rögtönzött papír bábszínház</b><br/>Lovasy László</p> <p><b>73 Lapunk szerzői</b></p> <p><b>74 Zárógondolat</b><br/>Luzsi Margó</p> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|



# Beköszönő

Luzsi Margó

2022-ben, induláskor négy, majd 2023-ban ötödikként egy – a szélesebb közönség számára nem elérhető – születésnap lapszám látott nyomtatásban napvilágot. Az egyes lapszámok írásai mindig egy-egy téma köré rendeződtek. Ezekből a lapokból válogatták össze a szerkesztők a hatodik, de már online térben megjelenő *Visszapillantást*.

A mostani MESE sorrendben éppen a hetedik. Ez adta az ötletet, hogy témáit a varázslatos szilágysági gyerekmondóka bűbájoló sorával foglaljuk keretbe:

*Hét – fényből szőj mesét!*



*Aladdin és a csodalámpa. Harlekin Bábegyűttes*

(Fotó: Pilisy Elemér)

Szerzőink mind ezt tették. Rávilágítanak a szakmabeliek és a laikusok érdeklődésére egyaránt számot tartható munkájukra, könyvekre, gondolatokra, történetekre. Írásaik sokszínűek, izgalmasak, saját utakat, lehetőségeket mutatnak. Hála és köszönet jár érte mindegyiküknek, hiszen munkájukat valamennyien pro bono adták.

Ugyanakkor a „hetediksege” mellett egyfajta újjászületése ez a MESÉnek, hiszen első olyan megjelenése, amelynek írásai már mind erre az online felületre készültek.

Régi rovatainkat megtartottuk, s ezek mellett újként jelentkezik lapunkban a *Kortárs művészet és mese*.

*Mese a Mesében* rovatunk meséit ezentúl egy-egy szerzőnk ajánlásával jelentetjük meg.

*Tiszteletadás az elődöknek* rovatunk újdonságaként közöttünk élő mesés elődöknek is kifejezzük tiszteletünket.

Rögtönzött papírbábszínház készítésének bemutatásával – az új *Alkotó* rovatban – pedig annak a javaslatnak teszünk eleget, amely szerint jó lenne mesefoglalkozásokhoz használható ötleteket bemutatni.

Szerzőink és szerkesztőink munkájának köszönhetően mozgalmas, sokszínű lapszám született meg.

Továbbra is szeretettel és kíváncsian várjuk olvasóink visszajelzéseit, hogy ezentúl is éppúgy gazdagíthassuk ezekkel a lapot, mint ezidáig is tettük.



# MESE

## Alapítók

Boldizsár Ildikó

Luzsi Margó

† Tick Ervin

Benedek Ágnes

## Lapgazda

Boldizsár Ildikó

(mesefolyoirat@gmail.com)

## Főszerkesztő

Luzsi Margó

(mesefolyoirat@gmail.com)

## Szerkesztők

Csörgő Zoltán

(mesefolyoirat.csz@gmail.com)

Fekete-Szabó Viola

(mesefolyoirat.fszv@gmail.com)

Hunya Csilla

(csillahunya@gmail.com)

Komló-Szabó Ágnes

(agikomlo@gmail.com)

## Tördelőszerkesztő

Tömösközi Péter

## Felelős kiadó

Boldizsár Ildikó

## Kapcsolat

mesefolyoirat@gmail.com

ISSN 3004-3239 (Online)



▲ HolddalaNap, lemezborító

Gulyás Anna, mesés játék ►



# Fényből szőj mesét

Hunya Csilla

**V**arázslatos szilágysági gyerekmondókával kezdjük a **MESE** nyári lapszámát. Nem véletlenül. Szeretnénk ugyanis kinyitni téged, kedves olvasó mindarra, amit a nyár adni tud és adni hivatott. A találkozásra és az összekapcsolódásra Nappal, földdel, vízzel, széllel, erdővel és mezővel. A találkozás nyomán pedig a leegyszerűsödésre és a kitágulásra.

Mielőtt azonban a mondókába belevágnék, előre szólok: jól figyelj! Ugyanis varázsmondókáról lévén szó, ha csak egyetlen sort is kihagysz belőle, ha félre nézel, vagy nem figyelsz, a célunk egész biztosan odavész és a nyár csodájának átélése helyett kezdheted mondogatni az egészet előlről. Azt pedig a világért sem vennénk a szívünkre. Ha elegendően bátor vagy és így is vállalod, akkor kezdhetjük.

*„A szelek útját követni azt jelenti, fejet hajtok és együtt haladok a nálam nagyobb erővel, a változtatást hozó, de pusztítani is képes szelekkel, mert tudom a helyem a világban és tudom, amit a madarak is mind: messzire csak az elemekkel szövetségben juthatok.”*

## Egy – utat nyit a hegy

A hegy magas és meredek. A hegy határ. Elzárja előlünk a mögötte levőt, sőt, egy másik, tőlünk különböző, egyszersmind idegen világgá avatja. Amiről fantáziálhatunk, ahová vágyhatunk, amitől félhetünk. A hegy lejtőivel szemben a hegy csúcsa nem része sem az innenső, sem az onnansó világnak, hisz már nem is a földön, hanem az égben van, így nem csoda, hogy gyakran istenek vagy más varázserejű lények lakják. Akik a nagy kérdésekre is ismerik a választ, a halálos sebeke és kórságokra is tudják a gyógyírt, és persze nem tévesztik a keresett utat sem. A hegy csúcsa metszéspont az ég és a föld között, ezért itt a legjobb áldozatokat bemutatni, meghalni, dön-



téseket hozni. átváltozni, a régit az újra cserélni. Ha egy hegy utat nyit neked, biztos lehetsz benne, hogy helyzet van és hamarosan valami addig előled elzárttal és a jól ismerttől különbözővel találkozol. A mondókánk szerint márpedig helyzet van, úgyhogy induljunk.

### **kettő – nyeretget küld a felhő**

A felhők bármire képesek. Van, hogy magányosan kóborolnak, máskor meg egy szempillantás alatt összekapaszkodnak felettünk. Ha kergetik őket, gyorsan úsznak, de békeidőben ráérőn bodorodnak. Alakváltásaiknak csak a képzelet szab határt, egyik pillanatban még egy szökdelő őzre, a következőben pedig már egy hightech űrhajóra hasonlítanak. Játékuk azonban csakis velünk, földi bámészkodókkal lesz teljes, mert mi vagyunk azok, akik az égi vetítésnek saját valóságunkból és képeinkből táplálkozva jelentést adunk. Noha a felhők játéka felettünk folyamatos, mi mégis csak ritkán, egészen pontosan csak

kitüntetett, idilli pillanatainkban szállunk be. Amikor kiszakadunk közvetlen fizikai környezetünkől, meg a hozzá kapcsolódó szűk rutinokból és az ég felé fordulunk. Ilyenkor egykettőre kapcsolatba kerülünk mindazzal, ami odabent zajlik és azzal is, ami tágabb világunkban, odakint körbevesz. A felhők játéka tulajdonképpen állandó néma hívás és egyben lehetőség a kilépésre és a tágulásra. “Regarde le ciel” – a többi már úgyis megy magától.

### **három – lendülsz fecskeszárnyon**

Ki ne látott volna villámgyorsan cikázó fecskét hirtelen irányváltoztatásokkal? Ha valahová fecskeszárnyon indulsz el, tuti nem lesz okod a panaszra a lassú haladás miatt, ráadásul bónuszként még a távolságot is megkapod, hisz ezek a szárnyak évente a fél világot képesek átrepülni. Héber nevük szerint a fecskék a szabadság madarai, ha elfogják őket, nem szaporodnak tovább. A magyar néphagyományban Isten madaraként tisztel-

jük őket, nagy szerencsét jelent, ha egy udvarba fészket raknak és oda tavaszról-tavasza visszatérnek, ellenben hosszan tartó szerencsétlenséget és Isten elfordulását, ha a fészküket valaki nem értékeli és leveri. A fecske-szárny úgy reptet messzire szabadon, hogy közben biztonságban is tart. A messzire szárnyalásban ugyanis végig ott lüktet a hazatérés ígérete.

### **négy – szelek útján még**

Aki a szelek útját ismeri és járja, annak könnyű a haladása, hiszen útja során folytonos támogatásban lesz része. Ellenben aki letér erről az útról és széllal szemben halad, annak nem árt számolni a folyamatos küzdelemmel és lassúsággal. Ezért is vált olyan fontossá a kereskedők számára a szelek irányának, fajtáinak, tulajdonságainak kitapasztalása és megértése. A szelek útját követni azt jelenti, fejet hajtok és együtt haladok a nálam nagyobb erővel, a változtatást hozó, de pusztítani is képes szelekkel, mert tudom a helyem a világban és tudom, amit a madarak is mind: messzire csak az elemekkel szövetségben juthatok.

### **öt – kaput nyit a köd**

A köd misztikus, hiszen felhőbe burkol bármit, amit csak körbevesz, így bizonytalanná teszi a tájékozódásod és összezavarja az érzékszerveid. Ami korábban jól ismert volt, most idegenné válik, az imént határozott körvonalak elmosódnak, a távolságok felbecsülhetlenné, az irányok meghatározhatatlanná lesznek, a biztonságos bizonytalanná alakul. A köd elvarázsolt kastéllyá változtat mindent, amit csak beborít. Micsoda megkönnyebülés, ha kapu nyílik benne és ha oszlani kezd! Újra hihetünk a szemünknek, újra bízhatunk a becsléseinkben, ismét képessé válunk tájékozódni a nagyvilágban. Hihetünk annak, hogy oda érkezünk, ahová indultunk.

### **hat – bebocsát a Nap**

Vigyázat: ha az uticélunkhoz odaérünk, az még egyáltalán nem jelenti azt, hogy meg is érkezünk. Bebecsátást nyerni és belépni valahová ugyanis már egy másik, ugyan az utazást követő, de attól nagyban különböző történet. Pláne, ha magát a Napot, az életet adó és az életet tápláló legfőbb fényforrást keressük fel. A Nap fényébe, az abszolút kiáradásba belépni és abban megfürödni, minden bizonnyal erősen transzformatív és az életbe, teremtésbe beavató erejű cselekedet. Egy magasabb minőség, egy új élet kezdete.

### **hét – fényből szőj mesét**

Aki ezt az utat végigjárja és aki megfürdik a Nap sugaraiban, az feladatot kap. Felelőssége lesz minden pillanatával mesélni a hegyekről, a felhőkről, a madarakról, a szelekről, a ködről, az életet adó Napról. Arról, hogy összetartozunk és arról hogy erről bizony hajlamosak vagyunk megfeledkezni. De közönyösségünk ellenére a felhők még kitartóan táncolnak felettünk, a fecskék évről-évre visszatérnek, a szelek szorgalmasan járják útjukat, a ködök előbb-utóbb felszakadoznak, a Nap pedig minden egyes reggel felkel. Arra hívnak mind, hogy kapcsolódjunk hozzájuk és hogy velük összhangban éljünk egy fényesebb életet.

### **nyolc – visszalovagolsz**

### **kilenc – idesietsz**

### **tíz – viszel engem is**

Én most elvittelek téged is. Megjártad velem a Nap házát, így a feladat most már a tiéd. Fényből szőj mesét! És a meséddel vigyél másokat is. Hegyek mögé, fecske-szárnyon, szelek útján, fel, egészen a Napig!



# Amíg nem csinálod, nem tudod

Beszélgetés a Kő Boldizsár – Gulyás Anna házaspárral

*„Én a megdolgozott évekről  
gondolom azt, hogy  
„mesések”, meg azokról az  
emberekről, akiket különleges  
erőtér, valamint a jó és rossz  
életesemények ötvözetéből  
kialakított rendezettség,  
harmónia vesz körül. Kevés  
ilyen embert ismerek a  
valóságban, de a szerencsém  
úgy hozta, hogy néhány  
éve közelebbi kapcsolatba  
kerülhettem azzal a  
házaspárral, akik külön-  
külön is „mesés lények”,  
együtt azonban olyasmit  
tudnak beletenni a világba,  
amiből nagy hiány van”*

Vannak emberek, akikről úgy tartják, hogy „mesés életük” van. Jól hangzik, ám mindenki mást ért „mesés élet” alatt. Van, aki azt gondolja, hogy ez folyamatos ragyogást jelent, tündéerkerti mámort, csodákkal tűzdelt, gondtalan életet, bíboros fellegekocsin való utazást réz-, ezüst- és aranyerdők fölött. Én a megdolgozott évekről gondolom azt, hogy „mesések”, meg azokról az emberekről, akiket különleges erőter, valamint a jó és rossz életesemények ötvözetéből kialakított rendezettség, harmónia vesz körül. Kevés ilyen embert ismerek a valóságban, de a szerencsém úgy hozta, hogy néhány éve közelebbi kapcsolatba kerülhettem azzal a házaspárral, akik külön-külön is „mesés lények”, együtt azonban olyasmit tudnak beletenni a világba, amiből nagy hiány van.

Gulyás Anna a HolddalaNap Zenekar megalapítója, dalszerzője, énekes és mesemondója. Néprajzoscént, antropológusként több nép kultúráját kutatta, s e népek meséiből és muzsikáiból is merítve álmodja meg zenés darabjait, dalait, amelyeket különböző hangszereken kísér. Mesemondóként interaktív előadásokon kelti életre a mesék mélyebb rétegeit. Életfeladatának tekinti a rítusok beemelését, valamint a néphagyományok

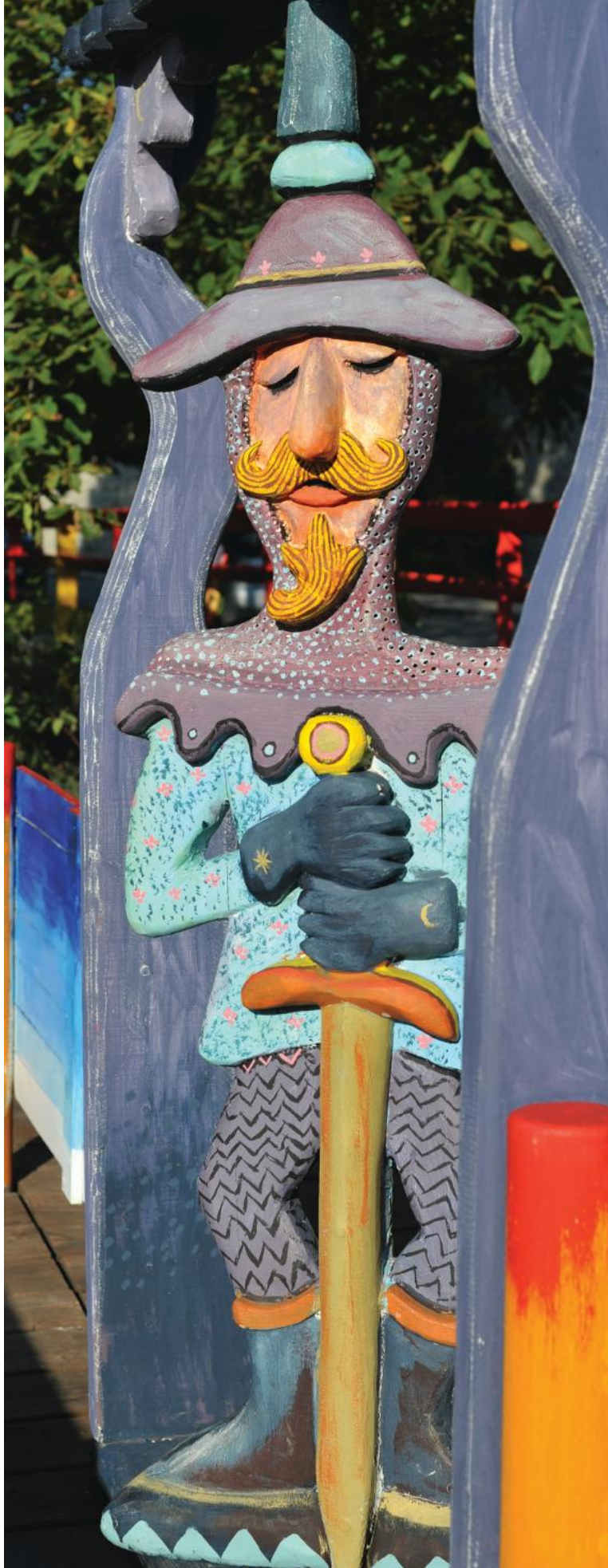
és népszokások beillesztését az életünkbe, amit többek között a jeles napi szokások, a népmesék és a történeti játékok dramatikus előadások keretében történő megjelenítésével ér el.

Kő Boldizsár Magyar Művészetért-díjas grafikus, könyvillusztrátor, képzőművész, játszótér-építő, vagy még találóbban: mesetér-építő. Nevéhez fűződik – többek között – a Zöld Péter Népmese Játsszóter a Millenárison, a Szent István Játsszóter Budafokon, a Benczúr-kerti Játsszóter, a balatonboglári Magyar Tenger Mesetér, a kaposvári Három Arany Gyűrű Mesetér, a Gyógyító Mesekert a Bethesda Kórházban, és épültek mesejátsszóterei Spanyolországban, Lengyelországban és Indiában is.

Kő Boldizsárral és Gulyás Annával arról beszélgetünk, hogy számukra mit jelent a „mesés élet” kifejezés, és honnan ismerik a közösségteremtés legszentebb titkait.

**MESE:** Hármunk között a legerősebb kapocs a mese. Sokat gondolkodtam azon, hogy vajon milyen jellemzői vannak egy „mesés életnek”, kikre lehet azt mondani, hogy „úgy élnek, akár a mesékben”. Én rólatok régóta azt gondolom, hogy ilyen életetek van, de mit gondoltok erről ti? Milyen számotokra egy „mesés élet”?

**ANNA:** A mesés életről először egy régi történet és egy mesemotívum jut eszembe. Sokszor gondolkodom azon a mesetípuson, amelyben olyan lányok szerepelnek, akik álmodnak vagy tudomást szereznek valamiről és ezt a „valamit” keresik ébren is, pl. a *Szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barack* című mesében. Nekem is volt egy álmom. Gyerekkoromban etológus szerettem volna lenni, mint Gerald Durrell, és mint később kiderült, Boldizsár is így volt ezzel. Rengeteg állat vette őt körül otthon, és amikor 13 éves koromban a család-



dommal Afrikába indultunk, Boldizsár – aki ismerte az öcsémet – írt a testvéremnek egy Gerald Durrell-stílusú és alapos biológiai tájékozottságról tanúskodó levelet azzal kapcsolatban, hogy Afrikában milyen állatokat fogjon be, és ha fél kezét lemarná egy kígyó, hogyan gyógykezelje. Elképesztően humoros levél volt, ráadásul lenyűgözött az állatokról való hatalmas tudása. Én biológiai-angol szakon kezdtem épp a gimnáziumban, és azt gondoltam, hogy az állatokkal való foglalkozás lesz a jövőm. Ahogy ezt a levelet olvastam, volt egy olyan látomásom, hogy ez a fiú lesz a férjem.

**BOLDIZSÁR:** Szerencsére akkor még nem találkoztunk.

**ANNA: (nevet)** Szerencsére, mert akkor Boldizsár a derekamig ért volna. Én korán erő típus voltam, ő meg későn erő. De ez egy nagyon érdekes dolog, amikor valakinek felsejlik valami tudás a jövőjéről. Aztán néhány évvel később lefotóztam Boldizsárék házát – anélkül, hogy tudtam volna, hogy ez a ház az övék –, mert az volt a vágyam, hogy egy ilyen házban szeretnék élni. A meseszerű jelek ellenére végül nagyon sokára találkoztunk csak személyesen, és ahhoz is sok idő kellett, mire összeházasodtunk. Ma pedig abban a házban élünk, amiről annak idején a fényképet készítettem, ez lett az életünket és a közösségi kapcsolatainkat alapjaiban meghatározó Kő-Ház.

**MESE:** Ez tényleg nagyon mesebeli. Boldizsár, neked milyen mesés élményeid vannak a gyerekkorodból?

**BOLDIZSÁR:** Két csodálatos nagybátyám volt, az egyikőjük még ma is él, hála Istennek. Ők voltak számomra a „mese”: az egyik igazi Gerald Durrell-szerű figura volt, alapított is egy magán állatkertet Székesfehérváron. Sokszor vitt különböző forrásokhoz, és mutatta, milyen élőlények élnek ott. Lefeküdtünk a fűbe, és kémleltük, kik élnek a víz alatt, és mit csinálnak. Én úgy

láttam mindezt, mint egy mikro-univerzumot, és embereknek képzeltem ezeket a forrásbéli lényeket. Azt gondoltam, hogy az emberi élet is ugyanolyan, mint ahogy ezek a kis lények a víz alatt élnek. A másik nagybátyám pedig egy folytatásos mesét mesélt nekem. *Jack kalandjai* volt a címe, és egy szuperhősről szólt, egy kisfiúról, aki nagyon hasonlított rám. Ez a kisfiú a dzsungelben élt, volt egy helikoptere, és bárhova el tudott jutni a világban. Ez a nagybátyám – aki egyébként híres immunológus – nagyon lassan beszél, ráadásul mindig úgy mesélt, hogy a legizgalmasabb pillanatban hagyta abba, mondván, hogy „holnap majd innen folytatjuk”.

**MESE:** Igen ez egy jó technika, Sahrazád – vagy ismertebb nevén Seherezádé – is így csinálta.

**BOLDIZSÁR:** Édesapám is mesés ember volt, az asztalán mindig ott volt a citera, amit olykor-olykor elkezdett pengetni, és énekelt hozzá. Gyönyörű hangja volt, Sebestyén Mártával is sokat énekeltek együtt. A zene és az ének mindig ott volt körülöttünk. Mi tényleg úgy éltünk, mintha egy mesében éltünk volna: művészbárátok tömkelege vett körbe bennünket – Jankovics Marcellnek például sokat ültem az ölében gyerekkoromban –, muzsikaszó, ének szállt a házban, tényleg varázslatos volt.

**MESE:** Harminchárom éve éltek együtt, négy gyermeketek van, s ma már rólatok is elmondható mindaz, amit Boldizsár az imént mesélt: barátok és állatok vesznek körül benneteket, a legendás Kő-Házban gyakran szól a muzsika, életre kelnek a dalok, játékok, meseszeplők... Ezek a korai gyerekkori élmények később hogyan hatottak az életetekre és a munkáitokra? A megélt mesei világ, a gyerekkori „mesés helyzetekből” hogyan lett aztán közös szakmai út?

**BOLDIZSÁR:** Soha nem találkoztam olyan emberrel, aki ennyire messzire tudna létezni a realitástól, mint

Anna. Ez engem lenyűgözött. Nem a hétköznapi dolgok foglalkoztatták már akkor sem, amikor először találkoztunk, hanem folyton a varázslatot kereste. Én egyébként nem ilyen voltam. Mesében nőttem föl ugyan, de mégiscsak két alkotó ember mellett, kicsit elhanyagolt gyerekként. Láttam a mesét, de én nem akartam művész lenni, és nem akartam tovább vinni azt a világot sem, amit ők adtak nekem. Én arra vágytam, hogy rend legyen körülöttem. Az a káosz, a vándorcirkusz-szerű élet, ahogyan éltünk, ezt váltotta ki belőlem: a rend iránti sóvárgást. Én tudós szerettem volna lenni, akinek fehér köpenye van, kötött munkaideje és nagyon rendezett élete. Ezek után találkoztam Annával, akinek be volt fúrva a szobájába két kampó, hogy a dél-amerikai indiánoktól vett függőágyát ki tudja húzni alváshoz éjszaka, és annyi könyve volt, hogy nem lehetett elférni tőlük. Ő végül ugyanazt az érzést adta nekem, amiben felnőttem, tehát tulajdonképpen hazataláltam mellette annak ellenére, hogy el akartam szakadni az effajta élettől.

Az első közös mesepontunk egyébként az volt, amikor megszületett a kisfiunk, akinek a Csikó nevet

akartuk adni, de ezt küzdelmesen engedélyezték, levelezett is Anna kitartóan a Nyelvtudományi Intézettel. Mi azonban nem adtuk föl, kitartottunk a név mellett, nem is kaptuk meg a születési segélyt jó sokáig. Aztán amikor Csikó egyéves lett, Anna azt mondta, hogy ezt a születésnapot úgy kell megünnepelni, hogy az erdőben csinálunk egy bábszínházat óriásbábokkal. Minden barátunkat föllelkesítette az ötlet, több héten keresztül építettünk egy óriás sárkányt, amit csak kezekkel lehetett aztán eltolni az erdőbe. Faágakból volt a szája, ami nyitható volt, vászon borította a testét, ami nagyobb volt, mint egy autó, ketten fértek bele. Nyolc csomag csillagszóró égett a szájában, amikor kinyitotta, hiszen ő volt az a sárkány, aki elnyelte a Napot és a Holdat. Az előadás végén a Holdat víz kíséretében köpte ki, a Napot pedig tűz kíséretében. Anna mindenre rá tudott venni bennünk.

**MESE:** Anna, miért gondoltad úgy, hogy az egyéves kisfiatokat születésnapját ily módon ünnepelejték meg?

**ANNA:** Ma már tudom, hogy én egy szertartás- vagy ünnepmesternek születtem. Ez egy világos életfeladat, amit először a gyerekeimen és a férjemen éltem ki.



A rítusok mindig is nagyon fontosak voltak számomra. Néprajzusként, kulturális antropológusként a mítosz, a rítus, a rítusszínház, a különböző szertartások érdekelték, és leginkább az, hogy miként segít minket a rítus abban, hogy az életünk ritmusa meglegyen. Így szép lassan etnológus lettem a vágyott etológusból. A kisfiunk születésnapján rengeteg ember volt, 150-en mentünk ki az erdőbe, mindenkinek fontos volt, hogy részt vegyen ebben a közösségi örületben. Közben persze mindannyian nulla pénzből éltünk, államvizsgák előtt álltunk, de mindez nem számított. Az aluljáróból is összeszedtem utcazenészeket, lett végül szaxofon, gitár, ének. Ezekből a bábszínház, születésnap, mítosz-vízióimból nőtt ki magát a rítushoz való későbbi kapcsolatom, ami alapja lett valamennyi dramatikus játékunknak.

*„Kibillentünk a racionális üzemmódból, nem a materiális világ számított, hanem a láthatatlan világhoz való kapcsolódás. Fontos volt a pillanat megélése, nem akartuk maradandóvá tenni az eseményt, nem készültek fényképek, felvételek, tényleg csak a pillanat varázsa és csodája mozgatott mindenkit.”*

**MESE:** Mit gondoltok, 1996-ban mi mozgathatta meg ennyire az embereket? Mi az, ami miatt 150 ember kétségek és aggodalmak nélkül részt vett egy ilyen eseményen, és egy égitestrabló, tűzokádó sárkány legyőzésére indult?

**BOLDIZSÁR:** Annában volt egy erős hit, intuíció és bizonyosság, hogy ezt így kell csinálni. Az összes barátunk nagyon boldog lett tőle, mintha ez a közösségi rítus egy hiányt töltött volna be az emberek lelkében. Felemelő érzés volt, hogy senkinek nincs pénze, még ennivalóra se, de az ünnepnek meg kell lenni. Kibillentünk a racionális üzemmódból, nem a materiális világ számított, hanem a láthatatlan világhoz való kapcsolódás. Fontos volt a pillanat megélése, nem akartuk maradandóvá tenni az eseményt, nem készültek fényképek, felvételek, tényleg csak a pillanat varázsa és csodája mozgatott mindenkit. Ajándékként éltük meg azt is, hogy egy hatalmas zápor zárta a rítust, mindannyian hazamenekültünk. Másnap le akartuk hozni a sárkányt a hegyről, de nem találtuk, végül egy szakadékban bukkantunk rá, összekaszabolva. Hajnalban arra járhatott egy csapat, és tették, amit tenniük kellett, ha sárkánnyal találja szembe magát valaki. Ez is minket igazolt, s egy csöppet sem bántuk, hogy nem maradt belőle egyetlen porcika sem.

**ANNA:** Azt tapasztaltam, hogy ez egyfajta „látás”. Élővé válnak a mitikus szimbólumok, a mese nem szöveg lesz, hanem más tartalommal telítődik meg. A rítusok komoly rendezőelvek, az ősképek szíven ütnek, megszólítják az embereket, láthatatlan energiahálót fonnak köréjük, összegombolyítanak, összekerekítenek... Nagyon nehéz szavakba önteni, mi történik ilyenkor. De az biztos, hogy áldás érkezik a világra a rítusokon keresztül. Amíg nem csinálod, nem tudod...

**MESE:** Ezeknek az ünnepeknek volt köze a mesetek megszületéséhez? Ezekből nőtt ki magát minden

további? Hogyan jutottak el az első játszótérig, ahol minden összeért?

**BOLDIZSÁR:** Kicsit Anna rábeszélésére jutottam el a Képzőművészeti Egyetemre, utána Anna volt az inspiráló abban is, hogy csináljunk játszóteret. Konkrétan ez az ő ötlete volt.

**ANNA:** Nem tudom... Én ebben nem vagyok biztos... Nem az volt, hogy Spanyolországban láttunk egy szép kis művészi játszóteret?

**BOLDIZSÁR:** Igen, láttunk egy szép kis művészi játszóteret, amit művészek csináltak, tulajdonképpen néhány faragott lovackából állt, nem volt nagy durranás, de akkor döbbsenünk rá, hogy tulajdonképpen bárki csinálhat játszóteret. Nagybátyám – Péterfy László – egyébként nagy játszótérkészítő volt Magyarországon a 70-es években, saját, népi faragású eszközöket csinált, játékokat készített, volt tehát egy családi hagyományom ezzel kapcsolatban. Édesapám nagyon sok fát faragott, az édesanyám meg kifestette ezeket, ebben a hagyományban tulajdonképpen tök logikus lett volna, hogy én az ő folytatásuk leszek, de én ezt magamtól nem akartam. Anna volt a kovász ebben a történetben, ő tette fel a kérdést, hogy mi lenne, ha ezt csinálnám? És a református hagyományhoz való visszatérésben is ő volt a kovász. Ő egy vallástalan családban nőtt föl, viszont nagyon nagy volt benne a szomjúság a transzcendens irányába, ami engem is elvezetett oda. Nagyon sokat köszönhetek neki ezekben a dolgokban. Kellett az ő irreális gondolkodása ahhoz, hogy én a mesejátékozterezésbe bele merjek vágni. Semmi és senki nem állt mellettünk. Amikor Anna biztatására elkezdtek a terveket készíteni Balla Gábor barátommal, megmutattuk Vadász Gyurinak az első rajzokat. Ő nagyszerű építész volt, és azt mondta, hogy ezek csodálatos tervek, de teljesen irreális, hogy ebből bármi is legyen...

„Nincs megrendelések, nincs referenciátok, ráadásul valami olyasmit akartok csinálni, amit még senki nem csinált... ez így teljesen irreális. Lehet, hogy sikerülni fog, de ennek nagyon kicsi a valószínűsége.” Elmentünk Jankovics Marcellhoz, elmondtuk neki is, hogy mit szeretnénk, és ő is ugyanezeket válaszolta. Hogy mindez csodálatos, de nem megvalósítható. Mindezek ellenére kellett az a kicsit őrült állapot, amikor nem törődsz vele, hogy mi a logikus, mi megvalósítható – egyszerűen csinálod.

**ANNA:** Azért ennek voltak kicsit racionálisabb részei is. Boldizsár és Gabó az első óriásbábos-előadás elkészítésekor találtak egymásra, tulajdonképpen tényleg ezzel kezdődött mindkettőjük szakmai élete. Gabó aztán híres bábkészítő lett. A felesége akkoriban művészeti menedzser szakra járt a MOME-n, nekem pedig az volt az ötletem azokban az években, hogy kulturális önismeretet kellene tanítani fiataloknak a gimnáziumokban. Kidolgoztam erre egy programot, egy társadalomismereti tárgyat, amit öt gimiben tanítottam is, az egyetemen pedig átadtam a módszertanát. Közben megtanultam pályázatokat írni, rengeteget pályáztunk, és sok pénzt nyertünk. Akkor kezdődtek a Kő-Ház programjai is nálunk, mert szerettem volna a barátainak megmutatni, mi is ez a „kulturális önismeret” tulajdonképpen. Egyszer Boldizsáréknak is írtam egy játszótér-pályázatot, és megnyertük. Mivel részletes tervek elkészítésére nyertük a pénzt, a gyönyörű tervek el is készültek, de hiába... Jártuk a várost, kerestük a lehetséges helyszíneket, és kaptuk sorra a pofonokat... Egyetlen megrendelés sem volt két évig. Berecz Andrást kértük meg, hogy írja meg a mesék szövegét a játszótérhez. Ezzel őt is elindítottuk egy úton, ugyanis ekkor írt le először egy meseszöveget, ekkor nyúlt egy szöveghez tudatosan.



◀ Gulyás Anna

**MESE:** Milyen csodás, hogy bejött ide a beszélgetésbe egy negyedik mesés ember is!

**BOLDIZSÁR:** A történet aztán úgy folytatódik, hogy ez a szöveg a játszótér-tervekkel együtt belekeült a *Milleneumi Országjáróba*, ami egy ingyenes újság volt országos terjesztésben, és ott bukkant rá valaki, aki révén megérkezett az első megrendelés: a Zöld Péter Népmese Játszótér elkészítése a Millenárison. Három hónapot kaptunk rá. Összerántottuk az összes szobrász barátunkat, kimentünk az erdőre farönköket szerezni, és elkezdtük az egészet megvalósítani, egyébként teljesen zöldfülű módon, ami mégis működött. Az első játszótér sikeresen elkészült három hónap alatt.

**MESE:** 2001-t írunk ekkor. Összeérték a szálak: neked elindult a játszótér-tervezés, Anna pedig a megnyitón mondott először mesét úgy, ahogy ma is teszi. Tulajdonképpen ekkor indult a dramatikus énes-mesemondó pályája.

**BOLDIZSÁR:** Mi is azt hittük, hogy rögtön jön majd a sok új játszótér-megbízás, de nem így történt. Sokáig nem keresett bennünket senki, semmiféle megbízást nem kaptunk. Gabó úgy elkeseredett, hogy szakítottunk, úgy tűnt, nem csinálunk több játszóteret. Én visszamentem grafikusnak. Eltelt pár év, aztán egymagam belekezdtem újra. Zsámbékra csináltunk a szomszédaimmal egy Mátyás királyos játszóteret. Ennek megnyitóján találkozott Anna későbbi zenakara egyik tagjával.

**ANNA:** Igen, ez nagyon érdekes! A Millenáris Park Zöld Péter Játszótérének megnyitóján alapítottam meg mesemondó társulatunkat, Zsámbékon pedig felsejlett a HolddalaNap zenekar. Ez egy nagyon hosszú út volt egyébként. 15 éves koromtól kezdve minden héten született bennem egy dal, amit sokáig csak magamnak énekelgettem. Szép lassan rájöttem azonban, hogy nem csak magamnak kapom ezeket a dalokat, s egy idő után egyértelmű lett, hogy tovább kell adnom őket. Fel kellett nőnöm a feladathoz: megtanulni zenélni, énekelni, még hozzá négy gyerek mellett. Ki tudtam magamnak mondani 36 éves koromban, hogy ha csak egy dolgot lehet csinálni az életben, mi lenne az. A válasz úgy hangzott, hogy ha nem zenélhetek társakkal életem további részében, akkor megkeseredett ember leszek. Sok bátorságot kellett összegyűjteni a zenekar alapításához, de immár tizenhat éve együtt vagyunk. Vannak erős, nehéz idők, de ha elkezdem pengetni a gitárt, mindjárt értelmet nyer minden rezdülés.

**BOLDIZSÁR:** A mese valahogy tényleg körbeszövi az életünket. Volt egy egészen különleges élményem. A Zöld Péter Játszótér felújításán dolgoztunk, délben azt

javasoltam, hogy ülünk le ebédelni és közben olvassuk fel a mesét. Épp ott tartottunk a történetben, hogy a kismadár kiesett a fészkeből, amikor felfigyeltünk arra, hogy egy citrom sármány kétségbeesetten hív bennünket. Feltámasztottuk a létrát a fához, felmáztunk a fészkekhez, és akkor láttuk, hogy egy fióka lábára rátekeredett egy fészkepítéshez használt műanyag huzal, és emiatt nem tud repülni. Ehhez kért segítséget a tojó. Kiszabadítottuk a fióka lábát, és a madár így elrepült.

**MESE:** Hány játszótér került ki eddig a kezed közül, Boldizsár?

**BOLDIZSÁR:** Negyven és ötven között talán...

**ANNA:** Hetven.

**BOLDIZSÁR:** Nem vagyok nagy számolós... Meg hát, amit nem tarthattunk karban és tönkre ment, az

sajnos már nincs. Ez szomorúsággal tölt el, de a gyerekekben ezek a játszóterek megmaradnak. Most is találkozom gyerekekkel, akik emlékeznek azokra a játszótérimre, amik már nincsenek. Ezek a már nem létező játszóterek tényleg olyanok, mint az a népdal, ami abban a pillanatban megszűnt, amikor elénekelték... De mindig jött és jön valaki, aki meghallja és tovább énekeli.

Kő Boldizsár világa: <https://www.meseterek.com/>

Gulyás Anna világa: <https://www.holddalanap.com/>

**Az interjút készítette: Boldizsár Ildikó**





# Az OH-kártyák irodalomterápiás (és meseterápiás) alkalmazásáról

Béres Judit

Az alábbi összefoglaló a 2024-es OH-konferencia egyik workshopjának tapasztalataihoz kapcsolódik, s az OH kártyák irodalomterápiás alkalmazásának lehetőségeire reflektál, jelezve néhány fontos kapcsolódási pontot a meseterápiával is. Bár az irodalomterápia és a meseterápia egymástól független, önálló módszerek, vannak jelentős érintkezési pontjaik is, például abban, hogy a kliens önismereti témáival, normatív kríziseivel, élettörténetével végzett munkát hogyan lehet megtámogatni képi és nyelvi síkon is metaforikus eszközökkel és szabad asszociációval. Az érintkezést nem más teszi lehetővé, mint a metaforikus és szimbolikus kifejezés segítségével hívása, amely akár egy mesei szimbólumhoz való személyes viszonyban, akár egy költői képzettársítás magunkra vonatkoztatásában, akár a kliens által alkotott saját metaforában ölt testet, ami által érthetőbbé válik a kliens világa. A metaforikus-szimbolikus kifejezés egyszerre ad struktúrát és szabadságot a saját élményekkel, érzelmi tartalmakkal való munka során azáltal, hogy szabad asszociációs teret és projekciós felületet nyit, érzelmi azonosulási lehetőségeket és tematikus horgonypontokat kínál.

Az irodalomterápiában szabad asszociációs munkán keresztül, egyéni vagy csoportos folyamatok keretében foglalkozunk a kliens problémáival,

*„Az OH kártyák lényegükben fogva metaforikus asszociációs kártyák, amelyek megmozgatják a fantáziát, tudattalan tartalmakat is előhívnak, és lehetőséget biztosítanak arra, hogy a kliens a neki felkínált képek, metaforák, szimbólumok segítségével rálásson az életében fontos összefüggésekre, azonosítani tudjon magában, ki tudjon fejezni és meg tudjon vizsgálni érzéseket, állapotokat, gondolatokat, rá tudjon ismerni problémahelyzetekre, illetve ezekben a saját érintettségére.”*

mely során szépirodalmi művek (pl. versek, novellák, regények) és más alkalmas szövegek (pl. mesék, dal-szövegek) személyes jelentéseit, értelmezéseit keressük, s a kliensnek módja nyílik arra, hogy a felhasznált szövegekben szavakat találjon arra, ami benne és vele történt/ történik. Az irodalomterápia expresszív nyelv-művészet-terápia, melynek lényege, hogy a kliens meg tudja vizsgálni a szöveg által felvetett problémához való saját viszonyát, érzéseit, gondolatait, pl. a számára kiemelkedő jelentőségű szövegrészekhez, szavakhoz, mondatokhoz, költői képekhez fűződő viszonyának artikulálásán keresztül. Ilyenkor a kérdés az, hogy a szövegnek mely része az, amit a magáénak érez, ami-

hez személyesen kapcsolódni tud, és ennek mi lehet az oka. Az irodalomterápia másik fontos eszköze az írás, amikor a kliens szabad és strukturált írásgyakorlatok során saját szöveget alkot, amire az egyéni és csoportos segítő beszélgetés keretében reflektálni lehet, és ami egy még mélyebb, személyesebb síkra viszi a fókuszba helyezett témával végzett érzelmi munkát. A módszer harmadik lába a metaforákkal végzett munka, amihez fontos inspirációt és kiegészítő eszközt nyújtanak az OH-kártyák. Az irodalom terápiás működése nagyon hasonló az asszociációs kártyákéhoz, hiszen az irodalom, akármilyen konkrétnek tűnik is néha, valójában mindig metaforikus. Az OH kártyák pedig lényegük-



nél fogva metaforikus asszociációs kártyák, amelyek megmozgatják a fantáziát, tudattalan tartalmakat is előhívhatnak, és lehetőséget biztosítanak arra, hogy a kliens a neki felkínált képek, metaforák, szimbólumok segítségével rálásson az életében fontos összefüggésekre, azonosítani tudjon magában, ki tudjon fejezni és meg tudjon vizsgálni érzéseket, állapotokat, gondolatokat, rá tudjon ismerni problémahelyzetekre, illetve ezekben a saját érintettségére. Az irodalmi szöveggel végzett munka hasonlóképpen folyik, egy-egy szövegnél sem rögzített jelentéseket, általános értelmezéseket, igazságokat keresünk elsősorban, hanem a kliens saját értelmezését és igazságát. Ugyanaz érdekel, mint az OH-kártyáknál, hogy a kliens milyen számára jelentős asszociációkat, emlékeket, élményeket társít ahhoz, amivel a szövegben (vagy a kártyán) találkozunk, illetve mindezek milyen új perspektívákat nyitnak a számára.

A fentiek illusztrálására álljon itt néhány példa az OH-workshop gyakorlataiból, illetve a résztvevők tapasztalatáról:

## 1. Bemutatkozás

Az egyéni vagy csoportos segítő folyamatok, de akár egy egykialmas workshop elején is fontos, hogy már a módszer eszközeivel történjen a személyes bemutatkozás. A kliens először szabadon húz egy kártyát az asztalra képpel fölfelé kiterített INUK-csomagból, arra a kérdésre válaszolva, hogy hogyan van ő most a világban, melyik kép az, ami most valamiért róla szól. A ráhangolódás körében a képre adott első asszociációiról beszél röviden. A következő lépésben elhangzik Finy Petrától Az olyanok, mint ő című vers, amelynek ismétlődő eleme „Az olyanok, mint ő...” mondatkezdet, amit jellemzés követ. A célunk az, hogy a kliens a

rá jellemző szokásokról, karakterjegyekről gondolkodjon E/3-ban. Befejezetlen mondatként fogjuk fel a vers ismétlődő sorait, amelyek folytatásával állításokat kell megfogalmaznia saját magáról 5 percen át. Ehhez nemcsak a vers szerkezetét és mondatait tudja modellként használni, hanem az elején választott OH-kártya metaforikus képének asszociációs hálóját is. Végül önkéntes alapon meg lehet osztani a saját érveteket.

## 2. Én és a fejlődés, változás

Első körben a Resilio csomagból kell húzni egy kártyát aszerint, hogy melyik az az állat, amelyiktől valami olyat tudnék tanulni, ami segít élni, majd röviden kell beszélni a választás okáról. Kántor Péter Megtanulni élni című (ön)ironikus versének megosztása után a résztvevők előbb a szöveg számukra feltáruló jelentésrétegeihez közelítenek, majd a vers visszatérő („A kis dolgokkal fogom kezdeni...”) mondatát folytatva szabadon írnak 5 percig. A záró körben a résztvevők az elkészített saját írásokról beszélnek, ami segít átgondolni az egyéni fejlődési utat, feladatokat.

## 3. Énmese írása

Ráhangoló játékként mindenki húz egy mesekártyát (Saga, Mythos, 1001), majd a saját kártyája alapján hozzáfűz egy-egy mondatot a csoport közös meséjéhez. Ez egy szórakoztató és csoportkohéziót növelő bemelegítés. Ezt követi Ottlik Géza Az utolsó mese című szövegének felolvasása, majd a résztvevők reflektálnak a meseszereplők közötti kommunikációs és érzelmi helyzetre, s elmondják, melyik meserészt érzik magukénak, illetve hogyan folytatnák a mesét. Ezt saját mese írása követi, amihez 5 kártyát húznak mesei tárgyakból, állatokból, helyszínekből. Ha van idő, a saját mese írása történhet helyben vagy válhat otthoni feladattá,

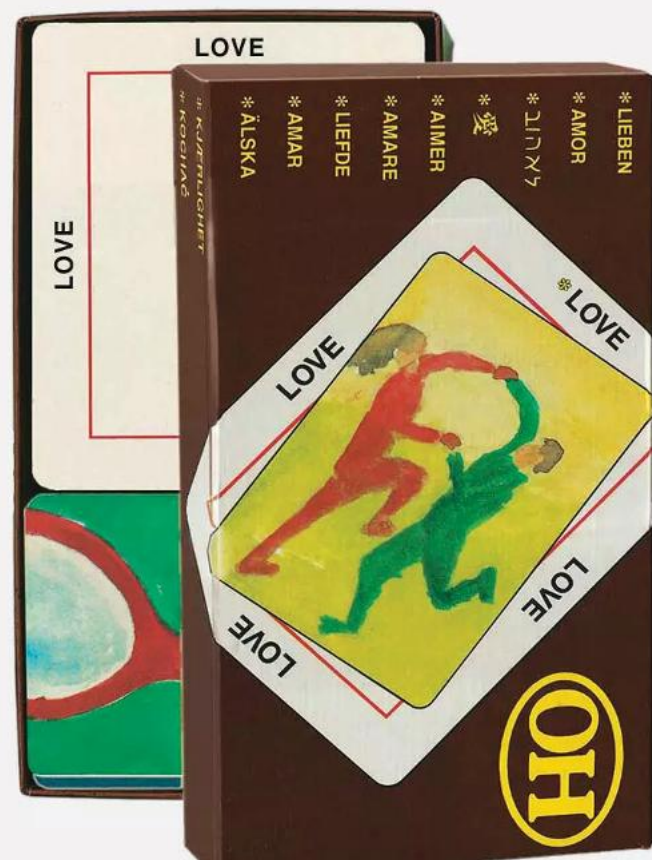
*„A terápiás metaforák, akár az irodalmi műben, akár az OH-kártyán szerepelnek, akár a kliens maga alkotja őket szóban vagy írásban, abban segítenek, hogy könnyebb legyen kifejezni azt, aminek a jellegét, intenzitását, komplexitását vagy alapélményét máshogyan nehéz lenne megragadni.”*

s a következő ülésre vissza lehet hozni, lehet rá reflektálni. A cél a saját élettörténet, élethelyzet csomópontjaival, kihívásaival és a hozzájuk viszonyulás narratív (újra)alkotásával kísérletezés segítése.

A terápiás metaforák, akár az irodalmi műben, akár az OH-kártyán szerepelnek, akár a kliens maga alkotja őket szóban vagy írásban, abban segítenek, hogy könnyebb legyen kifejezni azt, aminek a jellegét, intenzitását, komplexitását vagy alapélményét máshogyan nehéz lenne megragadni. A résztvevők visszajelzései szerint az OH-képek és a versek, illetve a mese kombinációja meglepő mélységekbe vitte és árnyaltabbá tette a fókuszba helyezett témákkal való érzelmi munkát, s nem utolsósorban mozgósította a kreatív ént is, új önvizsgálati és önkifejezési (expresszív) eszközökhöz juttatva őket.

## Irodalom

Béres Judit (2022): *Élet a sorok között. Irodalomterápiás gyakorlatok mindenkinek*. Libri, Budapest.



## Tiszteletadás az elődöknek

Szokatlannak tűnhet mostani tiszteletadásunk, hiszen nem régvolt elődökről szól, hanem olyanok történetét mondja el, akik közül sokan most is köztünk vannak.

Rovatunkban időnként szeretnénk felhívni a figyelmet közöttünk élő elődeink munkájára, életművére is, szeretnénk tiszteletünket kifejezni, elismerésünket és köszönetünket átadni nekik.

Elsőként Lovasyné Stuth Erzsébet bábkészítő művész mesél az egri Harlekin Bábszínház legendás elődjéről, az amatőr Harlekin Bábegyüttes történetéről. Amatőr bábosok irigylésre méltó profizmusáról, példaértékű elkötelezettségéről, töretlen, szerelmes munkájáról és számtalan remek művész segítőkézségéről, közösségéről. [szerk.]

„naponként mondjам el még jókor  
ami benned a legfőbb jó volt  
hogy minden minden úgy ahogy volt  
mégis mégis csak érdemes volt  
...  
ne a sírnál nőjön a mérték  
hogy ki voltál és mennyit értél  
mikor mindennek szöge-éle  
legömbölyödik holt-kímélve”

(Pákolicz István)

# Tudtam, hogy élnek

Lovasyné Stuth Erzsébet

„Amatőr státuszban léteztünk, de profi elvárással önmagunk felé. Ekkor már 40-50 körül volt éves előadásunk, elértük teljesítőképességünk határát. Nappal tanulás, munka, aztán este, gyakran hétvégén is próba, műhelymunka, mindemellett család, sorba születtek gyerekeink is.

Számtalan elismerést, díjat birtokoltunk, ám még az együttes vezetője sem volt függetlenítve. Már nem tudtunk többet kipróbálni magunkból. Mégis, mi hajtott bennünket? A gyerekek és a bábjáték szeretete.”

Az egri bábosok első logója ►



*A nagy csendben valaki a paravánok mögött éppen bontja a bábkiállítást.*

*Kisfiú báméskodik. Egyszer csak látja, mozdul a báb. Szeme elkerekedik, lélegzetvisszafojtva figyel, aztán végig vágta a folyosón, bezuhan a bábműhelybe. Az izgalomtól elfullad a hangja.*

*– Laci bácsi! Én tudtam, hogy élnek!*

60 éve lesz idén szeptemberben, hogy megalakult az Egri Bábszínpad.

Egy fiatal, bábszínházról álmódó nő, Pilisy Elemér-né Demeter Zsuzsa<sup>1</sup> 1964 szeptemberében a Szilágyi Erzsébet Gimnázium belelkesegett kamaszaiból (mint én is), és a Gárdonyi Gimnázium óvónőképzőseiből két bábcsoportot alapított.

A művelődési házban kaptunk egy raktárhelyiséget asztallal, pár székkal és a *Bábjátékos kiskönyvtár* néhány példányával. Ez az egész nekünk maga a paradicsom volt és mindenbe szenvedélyesen, örömmel vetettük magunkat. A két csoportból végül egy lett, a sok lány mellé a szakmunkásképzőből sikerült két fiút is beszervezni, s ezzel megszületett az Egri Bábszínpad.

A *Tüske játszani akar* volt az első színre vitt darabunk. Nem egy irodalmi remekmű, de szívvel-lélekkel csináltuk. Ritkán volt előadásunk, hiszen délelőtt iskolapadban ültünk. Volt azért néhány óvoda, ahol alvásidő után is szeretettel fogadtak minket.

1966 novemberében meghívást kaptunk az I. Pécsi Felnőtt Bábfesztiválra. Hosszú, közös gondolkodás után Weöres Sándor megzenésített versei mellett döntöttünk. A kiválasztott versek egy részét Farkas Ferenc Gyümölcskosár dalciklusából vettük át. Más, általunk választott versekhez Tillai Aurél<sup>2</sup> és Szepesi György<sup>3</sup> komponált zenét, mindezt önzetlen szeretetből, aján-

dékképpen, látva hatalmas lelkesedésünket. Ugyanígy segített Kishonthy Jenő<sup>4</sup> festőművész, aki a Déli felhők formáit rajzolta nekünk. Demeter Zsuzsáék lakásában, két összenyitott szobában volt kiterítve a hatalmas papír, és Jenő négykézláb, hasalva, elmélyült figyelemmel, a szemünk láttára varázsolta képpé Weöres Sándor sorait, a felhőket, a felhőből Mog királyt... Egyszerre volt a látvány kuncogtatóan mulatságos és felemelő.

Jött a fesztivál. Izgultunk, hogyne izgultunk volna! A sok komoly felnőtt között mi, a 16-17 éves kamaszok. A *Rongyszőnyeg* óriási sikert aratott. A feketeszínház technika akkoriban szokatlan, és teljesen újszerű volt, nagy fegyelmet, koncentrált játékot igényelt. Rengeteg gratulációt és szeretetet kaptunk. Nagyon büszkék voltunk arra, hogy Dr. Jan Malik professzor, a Nemzetközi Bábjátékos Szövetség főtítkára külön-külön mindannyiunknak személyesen gratulált.

A fesztivál díj elismeréseként Demeter Zsuzsa megyei szakreferens lett, Eger megkapta a X. Bábjátékos Tájkonferencia megrendezésének jogát. Két darabban készültünk erre az alkalomra. Az *éjszaka csodái* feketeszínház etűdjeivel, amit a *Rongyszőnyeg*ből az Egri Irodalmi Színpad közreműködésével varázsoltunk újjá, és Lázár Ervin *A kisfiú és az oroszánok* történetével.

Néhányan C kategóriás működési engedélyt szereztek a bábjátékos tanfolyam elvégzése után. Ezen

<sup>1</sup> Demeter Zsuzsa (1943–2015): az egri Harlekin Bábszínház alapítója, bábrendező

<sup>2</sup> Tillai Aurél (1930–): Kossuth-díjas és Liszt Ferenc-díjas magyar karnagy, zeneszerző, főiskolai oktató, érdemes művész.

<sup>3</sup> Szepesi György (1935–2015): zenetanár, az egri Farkas Ferenc Zeneiskola volt igazgatója

<sup>4</sup> Kishonthy Jenő (1935–2015): egri festőművész, főiskolai tanár



a tanfolyamon vett részt Lovasy László<sup>5</sup> is, a markazi Bagolyvár bábcsoport tagja és tervezője, aki rajz–biológia szakos főiskolásként csatlakozott hozzánk. Később meghatározója lett együttesünk arculatának markáns karakterű bábjai révén, s nem melleleg a férjem is.

Sűrű év volt 1967, mert még ez év őszén került megrendezésre a II. Bábjátékos Fesztivál Pécssett, ahová új darabbal mentünk. Molnár Ilona Mézeskalács élet című történetéhez Bartók Béla *Mikrokozmosz*ából állította össze a zenét Demeter Zsuzsa, s a bábokat is ő tervezte. Zsuzsa így írt erről: „Mondanivalónkhoz az idén is feketeszínházask produkciót választottunk. Míg a tavalyi műsorunk egymástól független kis etüdökből

állt, most egy összefüggő történetet mesélünk el Bartók kifejező zenéjére. Érdeklődésünket az keltette fel Molnár Ilona darabja iránt, hogy mézeskalácsfigurákat<sup>6</sup> szerepeltet, egy hajdani s ma már lassan feledésbe merülő népi művészeti formavilág alkalmazására nyújtva ezzel lehetőséget. A történettel az volt a célunk, hogy felnőtteknek és gyerekeknek is felhívjuk a figyelmét arra, hogy minden konfliktust meg lehet beszélni, nincs értelme a háborúnak, minden korosztálynak az a dolga, hogy békében nevelje fel a következő generációt.”

1968 nyarán átalakult a társulat, mi „régiek” – az érettségre készülés miatti kényszerű kihagyás után – kicsit megfogyatkozva csatlakoztunk a társulathoz.

<sup>5</sup> Lovasy László (1946–): bábművész, bábtervező és bábkészítő művész

<sup>6</sup> Demeter Zsuzsa régi, neves mézeskalácsos család leszármazottja [szerk.]



Jelenet a *Szerelem* előadásból

(Fotó: Pilisy Elemér)

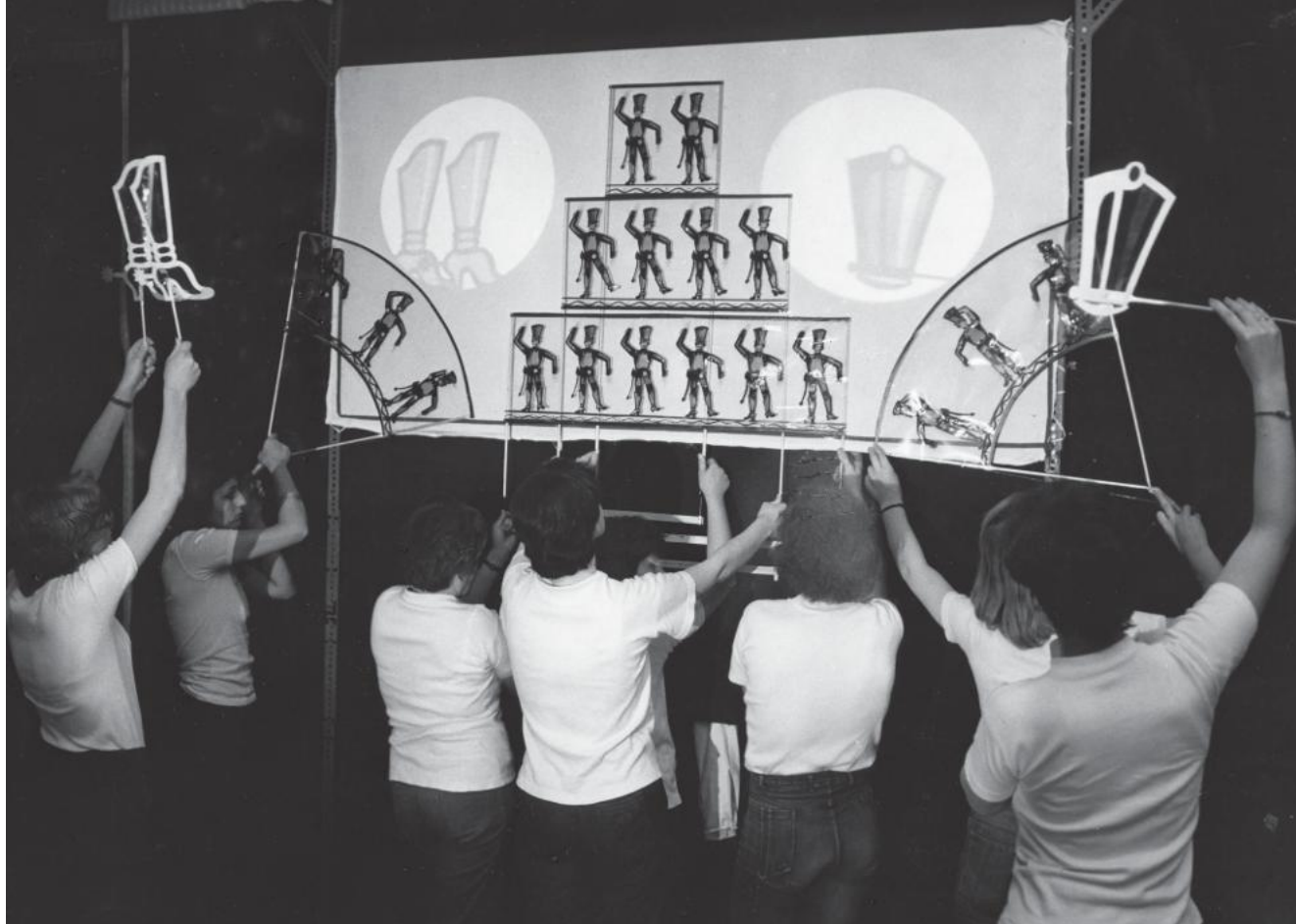
Decemberre egy 50 perces karácsonyi műsort készítettünk, hagyományt teremtve sok jövőbeli december 24. délutánjaira is. Gondoltuk ezzel segítünk a szülőknek is, és egyúttal a felnőttek is megismernek bennünket.

1969-ben *A kis herceget* (Saint-Exupéry) állítottuk színpadra. Sokféle technikát, színpadi megoldást alkalmaztunk. A kezdés akkoriban egészen meghökkenítőnek minősült: a paraván előtt a repülőgéproncs egy darabja, s a játékot maga az író – Virágh Tibor előadóművész – vezeti be. A bábokat és a díszletet Lovasy László tervezte, a darabot Demeter Zsuzsa vitte színpadra, a zeneszerzőnk Farkas István, az Egri Szimfonikus Zenekar karnagya volt. A produkció a III. Pécsi Bábfesztiválon mind a közönség, mind a zsűri körében

hatalmas sikert aratott, a zsűri külön kiemelte az egyes szereplők játékát.

A sikerek melletti nehézségek sem tudták elvenni kedvünket és csorbítani örömünket. Még ebben az évben bemutattuk *A kíváncsi kiselefánt* történetét, Kipling meséje nyomán átdolgozva bábszínpadra, a karácsonyi előadás is ez volt ebben az évben. Telt az idő, bábos életünk eseményei gyorsan követték egymást.

1970 áprilisában a Gárdonyi Géza színházban játszottunk több kisebb mesejátékot, közben Demeter Zsuzsa szervezte a *Játsszunk bábszínházat* megyei bemutatóit, zsűrizett az országos versenyeken, országos bábjátékos szaktábor vezetésével bízták meg, s szakmai



A nívódíjas *Háry János* előadás színpadképe hátulról.

(Fotó: Pilisy Elemér)





vezetőnek Lacit és engem kért fel. Nagyon jó volt a gyerekekkel együtt dolgozni.

Bábszínpadunk öt éves fennállását kiállítással, gyerekeknek és felnőtteknek rendezett darabokkal ünnepeltük. Egy Shakespeare paródia, a *Hacafán vagy Kefafán hatalmas krumplics tragédia* vitte a pálmát felnőtt nézőink körében, Lovasy László *A festő* című szatirikus egyszemélyes jelenetével együtt (ez utóbbi még Pécssett elnyerte a legjobb egyéni alakítás díját).

1971-ben nagyot lendített helyzetünkön, hogy az Ipari Szövetkezetek Heves Megyei Bizottsága anyagilag is vállalta csoportunk támogatását, a nevünket ekkoriban változtattuk Harlekin Bábegyűttesre. A Szakszervezeti Székházban kaptunk helyet, itt próbákra is volt lehetőség, meg műhelymunkára is. Boldogok voltunk, egyre közelebb éreztük a titkos, nagy álom megvalósulásának lehetőségét: az önálló társulatot, vagy pontosabban fogalmazva: egy önálló gyerekszínházat.

1972-ben elindultunk a *Ki mit tud?*-on. Rövidzsinóros marionett bábokkal adtuk elő a *Szerelem* című paródiát, ami különböző korok párkapcsolatait jelenítette meg. A középöntőig eljutva városunk megismerte a Harlekin Bábegyűttest. Ettől kezdve bárhová mentünk segítséget kérni, mindenki szívesen segített. Újra költözködtünk, a frissen átadott Megyei Üttörőház vadonatúj épületébe, ahol próbaterem, nagy műhely és még raktározási lehetőség is várt bennünket, s használhattuk a színpadot is.

*Mézeskalács élet* című felújított darabunk figurái csodaszépek lettek. A figurák alapja rétegelt lemezből kivágva, féldomború szivaccsal ragasztva, textillel bevonva, színes zsinórokkal díszítve normál fényben olyanok voltak, mint egy-egy óriási, gyönyörű mézeskalács. Úgynevezett fényutcaban játszottuk, ami egyfajta feketeszínház. Ez egy fényfüggöny, és csak az a tárgy látszik, amit pontosan ebbe a fénycsíkba tarta-

nak. A Chrudimi Nemzetközi Bábfesztiválra (az akkori Csehszlovákiába) ezt a darabot vittük pár apró etüddel együtt. Nálunk a 2000-es években kezdődött bábjátékoktatás a Színművészeti Főiskolán, ott már akkor láthattunk főiskolákon tanult profi bábosokat más országokból, lenyűgözött tudásuk, elképesztően izgalmas bábmozgatásuk.

1975 életünk leghihetlenebb kalandját hozta. Algéria–Tunézia útiránnyal egy hónapos turnéra utazhattunk, akkor, amikor egy nyugati utazás felérthetett egy lottóötös szerencséjével. A Magyar Államot képviseltük, ezért a külügy intézte az útleveleket, a vízumot és a rendkívüli szabadságot munkahelyeinken. Gyermekeknek és felnőtteknek való műsort kellett vinni. Szerencsére műsoraink egy része zenére épült, így nyelvi nehézség nem okozott gondot. Az *Éjszaka csodái*, *Az állatok farsangja*, a *Mézeskalács élet* mellé felnőtteknek a *Táncoljunk* című előadást készítettük el, a darabban keringő, kánkán, csárdás és egy rock and roll jelenetei követték egymást. 20 nap alatt játszottunk Algírban, Anabában, Oránban és Sidi Bel Abbesben (igen, mindenkinek Rejtő Jenő jutott eszébe). Tunéziában 8 nap alatt 6 városban mutattuk be gyerek és felnőtt műsorainkat.

A bábegyüttes egyik legsikeresebb darabját, Kodály *Háry János*-át a következő évben Nívó díjjal ismerték el.

Amatőr státuszban léteztünk, de profi elvárással önmagunk felé. Ekkor már 40-50 körül volt éves előadásunk, elértük teljesítőképességünk határát. Nappal tanulás, munka, aztán este, gyakran hétvégén is próba, műhelymunka, mindemellett család, sorba születtek gyerekeink is.

Számtalan elismerést, díjat birtokoltunk, ám még az együttes vezetője sem volt függetlenítve. Már nem tudtunk többet kipróbálni magunkból. Mégis, mi hajtott bennünket? A gyerekek és a bábjáték szeretete.

Tudvalevő, hogy ezekben az évtizedekben a színháznak csak épülete volt Egerben, s a miskolci társulat járt át vendégszereplésre, amikor is a 80-as évek elején döntés született: felújítják a színházépületet, és önálló társulata lesz a városnak.

Ennek a döntésnek köszönhetően lett a Gárdonyi Géza Színház tagozataként bábegyüttesünk Harlekin Bábszínház néven 1985-ben önálló társulat. 21 év töretlen munkája eredményeképpen, s valami módon talán elismeréseképpen is. Mi pedig a színház alkalmazottai lettünk, családjaink pedig végre IDŐT is kaptak.

A gyerekek szeretete, a csillogó szemek, ahogy együtt éltek a színpadon történetekkel adott erőt ehhez a 21 évhez. Tudtuk, amit csinálunk az jó és nagyon fontos, hiszen a bábjátékon keresztül több művészeti ággal is megismerkednek a gyerekek és a felnőttek, s ezzel együtt mesét, irodalmat, színházat szerető emberek lesznek.

Köszönöm a velem egy hajóban evezőknek, hogy ma, 60 év távlatából azt gondolom, volt értelme mindannak, amit tettünk.

### A Harlekin Bábszínház alapító tagjai

- Demeter Zsuzsa † tagozatvezető rendező;
- Balogh Ágnes bábszínész;
- Boldoghné Stuth Zsuzsa bábszínész;
- Golen Mária bábszínész;
- Havassy György bábszínész;
- Kis Árpád † bábszínész;
- Tóth Erzsébet bábszínész;
- Lénárt András bábszínész és mechanikus;
- Lovasy László tervező műhelyvezető;
- Lovasyné Stuth Erzsébet bábkészítő;
- Lénárt Andrásné ügyintéző;
- Tóth Ákos műszak.

# A remény köpülése

*Szubjektív gondolatfutamok belső utazásokról,  
művészi kapcsolódásról mesék, bábok, emberek között*

Tárnok Mariann

*„Itt, a tér és idő  
metszéspontján  
kellene megmutatnom  
mondandómat,  
gondolataimat és  
érzéseimet. Itt és most  
kell összehangolnom az  
összes ember lélekhúrját és  
eljuttatnom őket azokhoz  
az élményekhez, amelyeket  
remélhetőleg visznek  
magukkal majd tovább.  
Többek között azt, hogy  
sohase adják fel a remény  
köpülését.”*

**E**lgondolkodtam, mi is az a művészi kifejezési mód, amivel dolgozom? Bábművészként történeteket mesélek képzőművészeti elemekkel és tárgyakkal, bábokkal drámajáték formájában. Projektálási felületet nyitok és egy belső utazásra hívom az embereket. Az emberek sokfélék és sokféle irányból érkeznek. Ki érdeklődve, ki fáradtan, nyitottan vagy előítéletekkel, nekem pedig ebben a sokféleségben kell kapcsolatot találnom közöttük és közöttük. Itt, a tér és idő metszéspontján kellene megmutatnom mondandómat, gondolataimat és érzéseimet. Itt és most kell összehangolnom az összes ember lélekhúrját és eljuttatnom őket azokhoz az élményekhez, amelyeket remélhetőleg visznek magukkal majd tovább. Többek között azt, hogy sohase adják fel a remény köpülését.

A látszat ellenére ez nem instant művészet. Nem a gyors siker az elsődleges, nem a taps számít. A legfontosabb, hogy ha jól csinálom, akkor évek múlva is vannak jelek és jelzések arra, hogy sikerült átvinnem a fantázia szabad játékát akár a mindennapok menetrendjébe is. Emlékszem egy találkozásra az egyik bevásárlóközpontban. Este tíz óra volt, amikor váratlanul egy férfi keveredett eléem. A kedves – mint kiderült, angol – férfi a zsebkendőjét libegtetve azt próbálta elmondani, hogy az nem zsebkendő, hanem pillangó. Jót nevettünk, ő pedig derűsen mesélte, hogy sokat játsszák ezt a

gyerekeivel. Azóta, amióta valamikor régen együtt pilangóztak velem.

Természetesen nem én találtam ki ezt a műfajt, hanem sok csodálatos elődömtől kaptam. Én csupán élek vele és élvezettel adom tovább, örömmel osztom meg mindenkivel.

Művészként arra a kapcsolatra építek, ami a színész, a báb, és a közönség között létrejön. Mi is lenne fontosabb, mint megragadni a figyelmüket és közös játékra, kalandra hívni őket. A bábműfajon belül is csodálatos technika a tárgyanimáció. A nézőt fantáziájának beindítása aktív teremtmény társává teszi a játékban. A stilizált formákban és figurákban is ezt szeretem a legjobban: teret adni a néző fantáziájának.

Meghatározó emlék számomra tanárunk, Szakály Márta Kossuth-díjas bábművész története. Indiában turnézta *A fából faragott királyfival*, amikor az egyik előadás után a nézők beszélgetésre hívták a színészeket. Arra kérték Mártát, mutassa meg a királylány figuráját. Amikor előhozta, az emberek meghökkenten bámulták a bábót, majd fejüket rázva felháborodottan követelték, hogy nem ezt, hanem az igazit kéri. Sehogy sem hitték el neki: ez a figura szerepelt az előadásban. Miért? Nos, ez a figura sematikus volt, a szem csak két jelzés volt, az arc nem volt kidolgozva. Az ő egészen friss emlékekben a bábnak szája volt, ami mozgott és a báb beszélt. Persze ehhez Márta csodálatosan finom játéka is kellett. A gyermekek szeme is így működik még, és én ehhez szeretném a felnőtteket visszavezetni. Mert így látni, erre emlékezni, ezt valóságként elfogadni szabad és bátor élmény. Hogyan lehetséges ez? Én magam irányítom a figyelmüket, provokálom a leleményességüket és közben játékos társamként a néző észrevétlenül átlépi a titkos határt, átadja magát a kapcsolatnak. Kikapcsol a kontroll, és az ötvenedik percben felcsúszik a néző, hogy vége.

Ez a technika, 30 évem tapasztalatából mondom, mindenhol, minden korcsoportban, sérültek és idegen nyelvek között is működik. Hányszor hallottam, hogy az autisták nem értik az elvont, absztrakt dolgokat! Valóban más megközelítéssel kezelik, de meglepő dolgokat és következtetéseket vonnak le.

Persze számtalan más módon is igyekszem eljutni a lélekhez. Ilyen a zene is, ami egy nagyon fontos területe a történetmesélésnek. A lélek hangolódásának egyik eszköze, a szavakban ki nem fejezhető érzékelteti, és segít a látványhoz kapcsolódásban is. Ahogy a tárgyakat a metamorphoses útján töltöm meg élettel – s válik csigává a passzírozó, nyúllá a zacskó –, a meséket is így szövöm, kötöm a néző lelkéhez. Mert mi is a célom? Eljuttatni a nézőt, a hallgatót önmagához, a saját belső világához.

A tárgyas, bábos előadás erősen manipulatív vizuálisan és dramaturgiailag is, ez a műfaj sajátossága. Mese-mondás során azonban a mesét igyekszem tiszta szóbeli átadással megtartani. Előtte, utána persze használok érzékszervre ható dolgokat, de a belső képeket nem zavarom meg. Hiszek benne, meg abban is, hogy mesélés közben közösséget teremtek. A közösség pedig az, aminek közös története van, mert együtt nevetek, sírok, játszok a többi emberrel. Együtt lélegzem, ugyanazt a történetet hallgatom és mégis mindenkiben más és más élmény, emlék születik.

Folyton tanulok, új utakat keresek és fedezek fel magamnak. Ilyen a Boldizsár Ildikótól tanult Metamorphoses meseterápia is, amivel mélyíthetem és sűrítethetem a tudásom. A tetejébe meseszerű érzés az is, hogy a módszer révén elképesztően remek közösségnek lettem a tagja. Imádom minden percét az ezzel töltött időnek, és folyamatosan keresem a kapcsolódási lehetőséget a báb és a meseterápia között. Beláthatatlannak tűnő új utak hálózatát látom itt is kialakulni, ahová várom bábos társaimat.



# Kulturális hídépítés: népmesék a nagyvilágból

Német Orsolya

A Metamorphoses Meseterápiás Egyesület Fordítói Munkacsoportja 2022-ben alakult, örömmel vállaltam el a munkacsoport összefogását. Azóta minden évszakban találkozunk online, és évközben is tartjuk a kapcsolatot. Munkacsoportunk hosszú idő óta aktív tagjai: Farkas Évi, Hajdú Gabi, Horváth Adél, Molnár Kata, Szabó Enikő és én. A csoport legfőbb célja, hogy egy jó keretet adjon ahhoz, hogy lelkesek és motiváltak maradjunk a fordításban. Bár többünknek van nyelvtanári végzettsége és fordítói munkatapasztalata, egyikünk sem főállású fordító, egymást támogatva tanulunk bele ebbe a munkába.

## Meseterapeuta szemlélettel fordítani

A meseterapeuta szemlélettel történő fordítás számunkra azt jelenti, hogy egy mese kiválasztásakor a célcsoport és a történet adta fejlesztési lehetőségek is körvonalazódnak a fejünkben, olyan meséket keresünk, amik majd jól használhatók az alkotó-fejlesztő, vagy a klinikai meseterápiás munkában. Szabó Enikőhöz például gyakran éppen a kliensek hozzák a fordítandó meséket. Ha megtetszik nekünk egy mese, utánanézzünk a mese forrásának is. Elsősorban a közösség által hosszú időn keresztül életben tartott népmeséket kere-

*„A meseterapeuta szemlélettel történő fordítás számunkra azt jelenti, hogy egy mese kiválasztásakor a célcsoport és a történet adta fejlesztési lehetőségek is körvonalazódnak a fejünkben, olyan meséket keresünk, amik majd jól használhatók az alkotó-fejlesztő, vagy a klinikai meseterápiás munkában.”*

sünk lehetőleg eredeti nyelven, és igyekszünk minél több fordított verziót is megnézni, nem pedig mechanikusan fordítani egy mesét egy idegen nyelvű kötetből. Hogy ez utóbbit miért tartjuk fontosnak? Lássunk erre pár példát! Az Andrew Lang szerkesztette *Tritill, Litill and the birds* című kötet címadó meséje – a szerkesztői bevezetőben írtakkal ellentétben – az én meglátásom szerint nem lehet magyar népmese. Erről a mese főhősét segítők neve is árulkodik: a *litill* szó ónorvégul kicsinyt jelent, a *tritill* pedig egy erre hajazó szójáték. Ezen túl az ogre-óriásaszszony és a mesében fellelhető földön és vízen is járni tudó hajó szimbólumából is arra következtethetünk, hogy nem magyar népmeséről van szó. Egy magyarázat szerint az *ogre* szó az *Hongrois* (*magyar*) szóból ered – talán ez lehetett az oka, hogy Lang magyar népmesének gondolta ezt a mesét, amelynek egyébként két izlandi verzióját is megtaláltam.

A meseterápiás munka során, ha nem magyar népmesével dolgozunk, jó, ha tudjuk, hogy más nyelvből fordított mesével van dolgunk. Régebben ugyanis lazábban kezelték a forrásnyelvi szöveget, a fordító néha maga is beleírt a történetbe. Átdolgozói betoldásra jó példa a *Fehér daru* című japán népmese, amely Miroslov Novák 1973-ban kiadott *Eladott álom* című mesegyűjteményében cseh nyelven jelent meg, ebből készült a magyar fordítás. Volt egy rész, ami nem lelhető fel egyik eredeti japán verzióban sem: „Csutaro keservesen sírva temette el a darut a kertjükben. Megváltoztatta a nevét. Attól kezdve Odaadó Csutarónak nevezte magát. Fiával együtt minden nap kiment a kertbe a fa alá.” Az átdolgozás régebben elfogadott gyakorlatnak számított, feltüntetése nem volt olyan természetes, mint ma.

Másik példa a *Kócos Fityula* című norvég népmese. Egyetlen magyarul megjelent átdolgozott verziójában a mese egy fontos mozzanata, a koldusasszony tanácsa vál-

tozott meg. Így teljesen más okból eszkalálódnak az események a tanács elhangzása után. Az amerikai és a német fordítások hűebbek a norvég népmese szövegszerűségéhez. Meseterapeutaként tehát arra törekszünk a fordítás során, hogy a szöveg lényeges részeit ne változtassuk meg.

### Mitől lesz jó egy fordítás? Nehézségek és hitelesség

Az eredeti szöveget nem érdemes egy az egyben átültetni magyar nyelvre, mert döcögős lesz, rigid, és kevésbé élvezhető. Célunk a forrásnyelvi szöveg értelmének és legfontosabb elemeinek, tételmondatainak átemelése, a magyar nyelvre jellemző nyelvi eszközökkel, kifejezésekkel. Nézzünk erre egy mesekezdő formulát példaként A *mesemondó* című angol meséből:

“In a certain time, in a certain place, there lived a peasant girl ...”

„Egyszer volt, hol nem volt, de valahol mégis volt, réges-régen, élt egyszer egy parasztlány.”

Gyakori, hogy a forrásnyelvi jelentést egy vele ellentétes célnyelvi jelentéssel cseréljük fel. Előfordul ugyanis, hogy egy angol tagadó mondatot, a magyarban az ellenkező oldalról közelítünk meg. Például ugyanebből a meséből:

“He did not take his hand away from his heart.”

„A kezét továbbra is a szívéhez szorította.”

Szó szerint fordítva: „nem emelte el a kezét a szívé-ről” lett volna, amely magyartalanul hangzik.

A nyelvek között vannak különbségek a grammatikai kategóriák tekintetében is, például a magyar nyelvben nincsenek nyelvtani nemek. Ha a forrásnyelvben vannak, és ez jelentéssértéssel bír, akkor a fordításban kifejezésre kell juttatni a nemet is. A tudatos konkretizálással a félreértéseket próbáljuk elkerülni. Nézzünk egy példát erre is:

“The teamaster made a thick tea for *him*.”

„A teamester sűrű teát készített *Rikjúnak*.” (*Unzan katatsuki*)

Törekedni kell a hangzás és a hangulat visszaadására is. *A béka és a sáska* című pueblo indián mesébe a pueblo dalbetét helyett a magyar gyerekek által ismert *Ess, eső, ess* dal került, a béka kuruttyolását pedig igyekeztem úgy fordítani, hogy az eredeti hangulatot adja vissza, de a magyar fül számára ismerős hangon. Az eredeti helyszín nevét (Qowakina) kivettem, mivel nem lényeges, és nehezen kiejthető, ahogyan Paqua, a béka neve is. És bár a mesét a betoldásokkal és kihagyásokkal átdolgoztam, a szűzség így is az eredeti maradt. (Lockett, 1933)

Egyensúlyt kell keresni a szöveghűség és a között, hogy a szöveg mélyebb rétegeit is átadjuk, ezért fontos a kulturális háttér ismerete. *A gyógyító róka* című krí indián mese egyik hőse a falu gyógyítója. Sisip Wavi a sámán neve, ami krí indián nyelven annyit tesz: kacsatojás. Beszédes ez a név, mivel az indiánok számára a kacsatojás nagy becsben tartott, értékes táplálékforrás. A mese angolul is megjelent (Lupton, 1998), ahol az átdolgozó a gyógyítót Duckeggnek, azaz Kacsatojásnak hívja. Én megtartottam Sisip-wavit, a sámán eredeti nevét, mert magyarul kiejthető, sejtelmes és lélekmelengető, amit a Kacsatojás név viszont nem ad vissza, sőt, magyarul akár komikusan is hathat a befogadó számára.

A mese üzenetét hangsúlyozó tételmondatok fordításánál arra próbálok ügyelni, hogy átadjam a mese lényeges mondanivalóját. Jó példa erre *Az arany fenyőtozok* című holland mesében a tündér válasza a fiúnak, ahol a szó szerinti fordítás helyett az üzenetet tettem hangsúlyossá:

“Many things are possible.”

„Ami lehetetlennek tűnik, még valóra válhat.”

## A népmese és a műmese fordítása közötti különbségek

A népmese szabadon fordítható közkinccs. De mit tehetünk, ha nem találjuk egy népmese egyik alapváltozatát sem, vagy ha mégis, az néhány soros, régies nyelvezetű, és nehezen fordítható, mint például *A bátor kis papagáj* története a Jatakastavában? Ilyenkor az átdolgozott verziókhoz fordulhatunk. A fordításhoz az átdolgozó vagy a szerző engedélyét kell kérnünk, amit – a forrás feltüntetésének ígéretével – többnyire meg is adnak.

## Kalandok, továbbvezető utak

A mesekeresés néha további izgalmas utakat nyit meg, ilyenkor nem várt, érdekes felfedezésekre bukkanhatunk. Franz Xaver *Schönwerth* (2013) kötetének címadó meséje azzal kezdődik, hogy egy lány rálép egy ganajtúró bogárra, de végül megkíméli az életét, a bogár pedig hátlából segít rajta. A fordítás során utánanéztem a ganajtúró bogarak szimbolikájának. Az emberi gondolkodás fejlődése felfejthető azzal kapcsolatban, hogy hogyan vélekedtek a ganajtúró bogarokról. A történelem során ugyanis az ázsiója amentén változott, hogy az újjászületés szimbolikájaként beépült-e egy vallás teremtésmítoszába. Egészen fantasztikus, hogy a világ egymástól távol eső részein ez a bogár ugyanúgy szimbólumává vált a feltámadásnak vagy a teremtésnek (pl. Bushongok, Chacha indiánok, szumátrai Toba törzs teremtésmítoszaiban, egyiptomi hitvilágban Kephri, Kína, stb.)

A mesefordítás tehát mindent egybevetve sokféle módon gazdagítja és egészíti ki a mesékkel való munkát. Ritkán fordítok mesét magyarról angolra, mégis álljon itt befejezésül a *Világszép nádszálkisasszony* zárósora:

“And that’s all folks.”

„Itt a vége, fuss el véle!”

## Mese a Mesében

**A Mese a Mesében rovat minangkabau legendameséjét Német Orsolya fordításában, elő- és utószavával tesszük közzé.**

*Jáva szigetén utunk során a helybéli idegenvezető kérésemre elmesélte a következő minangkabau legendát. Régóta lenyűgözött a nép nevéből kibomló eredettörténet, és egy hiteles, helyi forrásból szerettem volna meghallgatni. A minangkabau népcsoportról előjáróban azt érdemes tudni, hogy Szumátra szigetén élnek. Ezen a vidéken a vízibivalyt szent állatként tisztelik, az épületek tetőzete pedig szokatlanul felfelé ívelt, bivalyszarvak formájára hasonlít. Ha megkérdezik az embereket, hogy miért építik ilyen formára a házaikat, a következő történetet mesélik:*

## A mi bivalyunk, a győztes *minangkabau legendamese*

**S**zumátra szigetének nyugati partján élt egy népcsoport. A neve alam, ami annyit jelent: „a világ.” Alam népét okosnak és szorgalmasnak ismerték a környező népek. Országuk zöld volt és gyönyörű. Békésen éltek. A szomszédos Jávai király azonban egy napon a következő üzenetet küldte Gajah Madával, hadseregének parancsnokával alam népéhez: mostantól Jáva királya az összes zöld sziget uralkodója, és hamarosan elveszi a földjüket. Bölcsőbb lenne ezért, ha azonnal megadnák magukat, vagy a biztos pusztulással nézhetnek szembe. Az emberek megriadtak. Vezetőik sietve gyűltek össze, hogy mérlegeljék a veszélyt.

– Mindent meg kell tennünk a harc elkerülése érdekében – mondta valamelyikük –, mert ha háború lesz, nem nyerhetünk a hatalmas jávai hadsereg ellen.

Több felmerülő javaslatot is megvitattak. Végül mindannyian elfogadtak egyet, és egyet értettek abban, hogy egyedül ezzel lehet esélyük a győzelemre.

– Harcolni könnyű, – üzenték vissza alam bölcsei. – De ki tudja, ki lesz a győztes? Miért gyilkoljuk halomra egymást? Keressünk egy jobb módszert az ügy eldöntésére.

– Mit javasoltok? – kérdezte a jávai parancsnok.

– Az a javaslatunk, hogy a háború helyett küldjünk egy-egy bivalyt a csatákra. A bivalyok küzdjenek meg egymással. Ha a jávai király bivalya nyer, alam népe alattvalójává válik, de ha a másik bivaly kerül ki győztesen, akkor Gajah Mada nem tesz több kísérletet a meghódításukra.

A parancsnok beleegyezett a tervbe. Elküldte embereit, hogy keressék meg országuk legerősebb bivalyát. Megta-

lálták, majd a táborukba hozták. Amint a helybeliek meglátták a jávaiakat képviselő bivalyt, a lélegzetük is elállt: ehhez a bivalyhoz foghatót még soha életükben nem láttak. Nagy volt, erős és fenséges. Milyen bivalyt állíthatnának ki ők ez ellen a bivaly ellen? Újra összeült a vezetői tanács.

– Végünk van! – kiáltottak. – Soha nem fogunk olyan bivalyt találni, amelyik képes lesz legyőzni ezt a hatalmas bikát!

Újabb ötletek kerültek megfontolásra, majd elvetésre. Egyszer csak az egyik falubeli új javaslattal állt elő. Volt egy bivalyborjú a faluban, a falubeliek kezdeményezésére elválasztották az anyjától, és egy éles késsel kiélesítették a borjú szarvát. Ezután három napot várakozással töltöttek. A három nap elteltével üzenetet küldtek a jávai küldöttségnek.

– Megtaláltuk a bivalyunkat! – mondták. – Készen állunk a küzdelemre.

Másnap reggel a király emberei felvezették hatalmas állatukat a küzdőtérrre. A falubeliek is odaterelték a kis borjút, hogy találkozzon majdani ellenfelével. A menetet a jávai katonák gúnyos nevetése kísérte. A helybeliek egy szót sem szóltak. Megvárták, amíg minden elcsendesül. Miután csönd lett, az egyik vezetőjük így szólt:

– Indulhat a küzdelem!

A kis borjút eleresztették, és ebben a pillanatban engedték a hatalmas bivalybikát is.

Egy pillanatig nem történt semmi. Azután a borjú szaladni kezdett. Három napig tartották távol az anyjától, nagyon megéhezett. Egyenesen a nagy bivaly lábához futott, ami annyira hasonlított az anyjáéra. Tej után keresgért a hasa alsó felénél. Miközben a tej után kutakodott, éles szarvaival belehasított a hatalmas bivaly hasának érzékeny bőrébe. Felhördült fájdalomában a fenséges nagy állat, és keresztülvágott a küzdőtéren. A kis borjú utána. Kifutottak a harctérről.

Nyugat-Szumátra népe egyhangúan kiáltott fel:

– Minangkabau! Minangkabau!

Ez annyit jelent: „A mi bivalyunk nyer, a mi bivalyunk a győztes!”

A jávai előjárók és a katonák egy szót sem szóltak, csendesesen hagyták el a csatateret. A falusiak virágkoszorút tettek a kis borjú nyakába, és az anyjához vezették. Visszanyerték a szabadságukat. Azóta készítik a házaikat és a fejdíszeket a bivaly szarvához hasonlatosra, és azóta hívják népüket minangkabaunak, ami annyit jelent: „a mi bivalyunk a győztes.”

A más nyelvekből fordított mesékben sokszor találkozunk beszédes nevekkal. Amikor pedig egy sorsfordító esemény hatására egy egész nép megváltoztatja a nevét, az minden tagja számára identitásformáló erővel bír. Hogy így történt, vagy sem, ki tudja. A helybeliek így mesélik.

#### ▼ Minangkabau házak



# „Sima” és „fordított” mesék

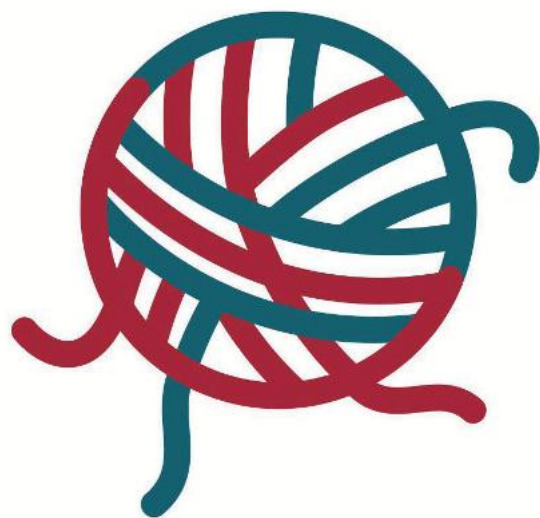
## Meseterápiával, mesékkel az inklúzióért

Élő Fruzsina

„Amit szeretnénk, hogy meglássák, hogy a szokatlan külsejű, szokatlanul viselkedő gyerekek is elsősorban gyerekek, akik épp úgy örülnek, mint bárki más, ha izgalmas dolgok történnek velük. Hogy még gyerekként találkozhasanak egymással, amikor még sokkal nyitottabb szívvel tudják befogadni a furcsaságokat, főként, ha ehhez kapnak segítséget. Ugyanakkor a »spéci« gyerek számára is fontos, hogy az ő zárt világukba is be-szivároghasson a hangos és gyors, minden lében kanál gyerekek zaja. Meg kell szokni és meg kell tanulni egymást, ez az első lépés afelé, hogy ne egy olyan világban éljünk, ahol a fogyatékos emberek el vannak rejtve a világ szeme elől, ahol nem ismerjük meg egymást.”

Az Egy Sima Egy Fordított – Egyesület az Inklúzióért<sup>1</sup> szervezetet 2017-ben alapítottuk, mi, érintett szülők és gyógypedagógusok. Hiszünk abban, hogy létre lehet hozni olyan emberi közösséget, ahol mindenkinek – a többségi csoporthoz tartozó „sima” és a fogyatékoságban érintett, azaz „fordított” embereknek is van helye és szerepe, és ahol jól érzik együtt magukat. Szeretjük ezt az analógiát: ahogy kötésben a sima és fordított szemek összeállnak egy színes sállá, úgy kötődhetünk össze mi emberek is egy színes társadalommá, ahol mindenki jó valamiben, amiben a másik esetleg kevésbé az, és ha ügyesen összekapaszkodunk, közösen sok mindenre képesek leszünk.

Sokféle programot szervezünk ennek érdekében – érzékenyítő foglalkozásokat különböző korosztályoknak, módszertani képzéseket pedagógusoknak, vesz-



**EGYSIMAEGYFORDÍTOTT**  
EGYESÜLET AZ INKLÚZIÓÉRT

<sup>1</sup> <https://www.facebook.com/1sima1forditott>

teségfeldolgozó csoportokat sérült gyermeket nevelő szülőknek. Ezek közül sokban jut helye a mesének, az alkotó-fejlesztő meseterápiának is.

### Amikor a mesék ránk találtak

A „fordított” gyermekem születésekor, az inkubátor mellett kezdtem el mesélni, amikor még elképzelni se tudtam, hogyan és miért is hatna a mese egy partra vetett kis magzatkára. Az idők során aztán megtanultam, hogy a mese egy varázsszöveg, amit velem csinál, azt csinálja a hallgatójával is. Ezért aztán nem is számít, hogy ő szóról szóra érti-e, amit mondok, csak az számít, hogy hova repülünk el általa, kit győzünk le, és hogy boldogan élünk-e, míg meg nem halunk. A magzatkából később, a sárkányokkal való harcban megsebzett – úgynevezett súlyosan halmozottan sérült – vitéz legény lett.

Közben kitanultam a meseterápiát, eleinte csak otthon meséltem a gyerekeimnek, aztán a 2016-os Szabó Enikő által szervezett Holnemvolt Székelyföldi Mesefesztivál adta meg a kezdő löketet, hogy meseterapeutává váljak, és azóta meg se állok... Ma az Egyesület színeiben mesélek „simáknak” és „fordítottaknak”, felnőtteknek és gyerekeknek. Erről szeretnék most mesélni...

### Lefordítom a meséket

Nem tudom, ki találkozott már súlyosan halmozottan sérült gyerekekkel. Róluk hajlamos a világ azt hinni, hogy ők amolyan „se kép, se hang” emberek, ezért őszinte szánalommal fordulnak mind feléjük, mind pedig a családjuk felé. Pedig rengeteget lehet tőlük, velük tanulni: a saját erőnkről, a világról, és a szeretet annál is hatalmasabb erejéről.

Nagyon szeretek nekik mesélni, mert azt hiszem, hogy a mesék a maguk tudaton túli mivoltuk révén képesek kapcsolódni az ő különleges állapotukhoz, és úgy tapasztalom, hogy az a sok-sok „hacacaré”, amit a mesék köré csapok, pedig őket képes kinyitni a valóság felé.

Van egy hosszú biztonságot adó rituálénk, és mindig van élőszavas mesemondás, akkor is, ha nem értik meg feltétlen szavak szintjén a történetet. De azt tudom, hogy amikor eljön, az „aki nem hiszi járjon utána” rész, akkor bizony együtt utánajárunk, és jön minden show elem, ami csak elképzelhető! Kendőkkal hadonászás, hangos éneklés, illatok, ízek, tűz, víz, csörgés-zörgés, ejtőernyő lengetés és persze zene. Ezzel a rengeteg szenzoros élménnyel próbálom megfogni a mesék kanyargós és fel-le vivő útját. Ha szép lányok jönnek, virágillat van, ha legények, rozmaring. Ha sárkány jön, dübörgők és rettentő zenét bögetek a hangfalon, ha trollok jönnek, hagymás halszagot keverek, ha pedig vér folyik, bort szagolunk. Van szomorú és vidám zenénk, tudjuk mikor kell sírni, jajgatni, és mikor toppantani mérgünkben. És többnyire van táncraperdülés is a mesék végén, hisz a hepiend így kerek mifelénk. Rengeteg ingert, élményt kapnak, és ki-ki képességeitől függően reagál is rá, bevonódik, figyel, a hangadó gép gombját nyomja, vagy maga ad hangot, mosolyog, vagy csak abbahagyja a sírást. De persze olykor az is előfordul, hogy mégsem történik meg a varázslat, mert pl. front van, és minden káoszba fullad.

Eleinte inkább egyszerű meséket vittem nekik, pl. a *Kiskakas gyémánt félkrajcárja* [magyar népmese] vagy a *Három kismalacot* [angol népmese], de most már jobban szeretem, amikor egy sokkal elvontabb mesét sikerül valamiféle rituálévá alakítanom. Például *Luonnotár* [finn népmese] történetét. Van, amikor teljesen elakadok a mese választásban, mert hiába tetszik meg egy történet, ha nem tudom átfordítani se testérzetekre, se dalokra, akkor azt inkább elengedem. Azt viszem csak nekik, ami megihlet.

### Barátságot kötünk

Ez a mi kis külön mesevilágunk. Az egyesületünk nevében szereplő „inklúzió” szócska viszont megköveteli, hogy néha kibújjunk ebből a saját világából, és találkozzunk

zunk a „sima” gyerekek világával is. A mese és a játék pedig itt is nagyon nagy barátunk és jótevőnk!

Mert a „sima” gyerekek is szeretnek kendőkkel hadonászni, vizet spriccelni, agyagot gyömöszkölni, illatokat szagolni, gombot nyomni, és mesét hallgatni.

Mivel szerettük volna, hogy a gyerekek ne csak paszszívan egymás mellett ülve fogadják be a történeteket,

arra jutottunk, hogy az „utánajárást” „kiszervezzük” a „sima” gyerekeknek. A rituálé, a mesehallgatás, az a befogadós rész, ahol mindenki bámészkodhat, füllelhet, hogy kikkel hozta össze a sors. Aztán a „sima” gyerekeket kérjük meg arra, hogy vigyék körbe az illatot, a tapintást, a szelet, a vizet, mindent... Eleinte szégyenlősek, aztán már vetélkednek, hogy ők is sorra



EGYSIMAEGYFORDÍTOTT



kerülhessenek. Szépen lassan feloldódnak, hajlandóak odamenni furcsa kis játszótársaikhoz, és segíteni őket abban, hogy jobban megértsék a mese történeteit.

Nagyon más világok találkoznak itt egymással, ezért nem is elvárás, hogy örök barátságok szövődjenek. Amit szeretnénk, hogy meglássák, hogy a szokatlan külsejű, szokatlanul viselkedő gyerekek is elsősorban gyerekek, akik épp úgy örülnek, mint bárki más, ha izgalmas dolgok történnek velük. Hogy még gyerekként találkozhasanak egymással, amikor még sokkal nyitottabb szívvel tudják befogadni a furcsaságokat, főként, ha ehhez kapnak segítséget. Ugyanakkor a „spéci” gyerek számára is fontos, hogy az ő zárt világukba is beszívároghasson a hangos és gyors, minden lében kanál gyerekek zaja. Meg kell szokni és meg kell tanulni egymást, ez az első lépés afelé, hogy ne egy olyan világban éljünk, ahol a fogyatékos emberek el vannak rejtve a világ szeme elől, ahol nem ismerjük meg egymást.

### Ahol a madár se jár – Mesecsoport a különleges testvéreknek

Aztán jött egy újabb ötlet, amivel a Bata Sarolta és Rapavi Dóra, a Mesekút meseműhely terapeutái, kerestek meg. Mi lenne, ha a „spéci” gyerekek „sima” testvéreinek szerveznénk meseterápiás csoportot?

Nagyon hálás vagyok nekik ezért! Rengeteg család jelentkezett azóta, az ötödik tesócsoportunkat zárjuk épp, de akár az idők végezetéig folytatnánk.

Sokszor nem gondolunk bele, hogy a „fordított” gyerekekkel együtt élő „sima” testvérek is sajátos élethelyzetben vannak. Rengeteget kell alkalmazkodniuk, ritkán kapnak annyi figyelmet, amennyit szeretnének, és közben érzik a szüleik temérdek aggodalmát, bánatát és fáradtságát. Ők maguk is aggódnak, arra is vágnak, hogy játsszon velük a tesójuk, de arra is, hogy békén hagyja végre őket, és olyan is van, hogy szégyellik őt. Vegyes és nehéz érzések ezek.

A nekik szervezett mesecsoportok révén végre ők kerülnek a figyelem fókuszába, ezek a foglalkozások végre nem a testvérekről szólnak, hanem őrölkük. Végre ők mennek el egy izgalmas helyre, velük utazik kettesben az anyukájuk, apukájuk, ha pedig a tesójuk is eljön, a terembe akkor is kizárólag csak ők léphetnek be. Ez már önmagában kiváltságos dolog.

Bent egy másik világ fogadja őket, egy mesebeli, ahol megtanulunk védelmet építeni, megtanuljuk elkergetni mindazt a rosszat, ami ránk leselkedhet. Ellenségekkel küzdünk, rossz érzéseket tépünk papírfecnévé, és persze olykor szóba kerülnek a testvérekkel kapcsolatos nehézségek is.

Elképesztő különbözőek ezek a csoportok, van úgy, hogy bármit is találunk ki, az idő zömében az összes gyerek sárkánnyá változva harcol egymás ellen, és asztal alatt bujkálva henteregnek. És van olyan is, hogy öt kislánnyal boszorkánykodunk és bálozunk a legnagyobb idillben, és megláthatjuk, ahogy előjön a ragyogásuk, és legalább egy kis időre elhiszik, hogy ők a világon a legszebbek. Sokféle gyerek találkozik itt, vannak, akik folyamatosan keresik a figyelmet, feszegetik a határokat, és vannak a jók, akiknél az a legnagyobb siker, ha végre ők is az asztal alatt henteregnek, és nem a mi általunk kezdeményezett játékot választják.

Kapnak tőlünk sok mesét, rengeteg játékot és egy tarisznyát, amibe minden mese végén belekerül valami ilyen talizmán. Nem tudjuk, hogy ezt az élményt hogyan és meddig viszik magukkal, de szeretnénk hinni, hogyha később valamiért nehéz lesz nekik, eszükbe jut, hogyan küzdöttek egykor mesebeli hősként, hogyan ragyogtak a bálban, miből tudtak maguknak házat építeni, és hogy milyen is az a világ, amiben ők szeretnének élni.

Mi egy olyan világban, amelynek a „simák” és „fordítottak” éppúgy fontos szereplői, ahol mindenkinek van erős kőháza, mesebeli és valóságos segítője, és ahol mindenki tudja, hogy hogyan éljen boldogan, amíg meg nem hal.

# Arany nyeregben

## Az identitás keresése

Fekete-Szabó Viola

*De mi történik azzal az ifjúval, aki számára jelenleg nincs, vagy soha nem is volt olyan elérhető szülői szerepminta, normarendszer, mellyel azonosulni tudott volna? Hogyan tud leválni érzelmileg szüleiről az a serdülő, akinek életében hosszabb ideje már nincs jelen a család?*

*Lackó egy beszélgetésünk során ezt így fogalmazta meg: „Mindig azt mondják a nagy rapperek, hogy a család az első. De ha nincs család, akkor ki az első?”*



Lackóval több éve ismerjük egymást. Ő is tagja volt annak a gyermekcsoportnak, amelyet több éven át vezettem volt kolléganőmmel, Bózsó Martina művészterapeutával. A 90 perces, órarendbe illesztett csoportos foglalkozásokon az alkotó-fejlesztő meseterápia és a komplex művészeti terápia elemeit adaptáltuk halmozottan sérült mozgáskorlátozott gyermekek számára.

Az alkotó-fejlesztő meseterápiás foglalkozások egyik fontos célja a közösség erejének megtapasztalása (Boldizsár, 2023, p. 24.) Ebben az elfogadó közegben – főként, ha hosszabb ideje működő és állandó összetételű (zárt) csoportról van szó –, a tagok megtapasztalhatják az összetartozás, a valahová tartozás, az „én is értékes vagyok” érzését. Ugyanakkor segíthet megélni számukra a védettség, a biztonságban levés élményét is.

Ez különösen fontos lehet azoknak a gyermekeknek és fiataloknak, akiket valamilyen okból kiemelték a családjukból, és akik számára a család mint biztos alap, tartósan nem elérhető.

A serdülőkor a személyiségfejlődés szempontjából az egyik legfontosabb mérföldkő az életünkben. Ennek az életszakasznak a sajátosságai elsősorban az autoritáskriszisz (a bevett normák és a tekintély elleni lázadás) és az identitáskriszisz (az önmeghatározás, az autonómia, a felnőtt társadalomban történő helykeresés) mentén bontakoznak ki. A serdülőnek szét kell „törnie” a szülőkhöz kötődött kialakult belső normarendszert ahhoz, hogy ki tudjon lépni fokozatosan a családból (K. Németh-Kollár, 2015, p. 10.)

De mi történik azzal az ifjúval, aki számára jelenleg nincs, vagy soha nem is volt olyan elérhető szülői szerepminta, normarendszer, mellyel azonosulni tudott volna? Hogyan tud leválni érzelmileg szüleiről az a serdülő, akinek életében hosszabb ideje már nincs jelen a család?

Lackó egy beszélgetésünk során ezt így fogalmazta meg: *„Mindig azt mondják a nagy rapperek, hogy a család az első. De ha nincs család, akkor ki az első?”*

*„Ki vagyok én?” „Honnan jöttem?” „Hová tartok?”* Teszi fel folyamatosan magának a kérdést. A jövőjével kapcsolatos kínzó bizonytalanság szinte megfojtja, és megkérdőjelezi a világ jóindulatúságába és értelmességébe vetett hitét.

Lackó tizenhét éves, tanulásban akadályozott, mozgáskorlátozott fiatalember. Hat éves volt, amikor állami gondozásba került. Négy testvére azóta nevelőszülőknél él, ő maga pedig gyermekotthonba került. Az édesapja – ahogyan ő tudja –, soha nem volt jelen a mozaikcsalád életében, semmilyen emléket nem őriz róla. Édesanyjával és testvéreivel nem tartja a kapcsolatot, ritkán hallanak egymásról.

A serdülőkori identitásunk megtalálásában alapvető a saját testünkhöz való viszonyunk, a testünk elfogadása. Ezt súlyosan hátráltathatja a testi fogyatékoság megélése. Lackónak az átmeneti otthonban, majd később a gyermekotthonban töltött évek alatt bőven kiutott kortársai csúfolódásaiból és bántásaiból, ami az önértékelését jócskán aláásta. Máságának elfogadása ebben a viharos életszakaszban, nagy terhet jelent: *„Minden gyerek arról álmodik, hogy normális lehessen. Mert akkor erősebb és bátrabb lehetnék. És nem félnék mindenkitől, aki erősebb, bátrabb, mint én.”*

### Saját mese születik

A csoportban évek óta hallgatnak a gyerekek élőszavas mesemondást. Kezdetben elsősorban külső képekkel meséltem, bábokkal és papírszínházzal segítettem a mesék megértését, ma már egyre többször fordul elő, hogy csupán a mese néhány jellegzetes tárgyát használtam a történet megjelenítéséhez.



A házi kamishibai képeinek egyike

A csoport tagjai 14 és 17 év közötti, tanulásban és értelmileg akadályozott, mozgáskorlátozott fiatalok. A heti rendszerességgel ismétlődő foglalkozásokon az alkotó-fejlesztő meseterápiás foglalkozásokat művészetterápiás alkalmak követték, utóbbit, komplex művészetterapeuta végzettségű kolléganőm tartotta. A művészetterápiás foglalkozásokon a meséhez kapcsolódó alkotás mellett lehetőség nyílt a reflektálásra, verbalizációra is.

Lackó mindig örömmel, elmélyülten alkotott, a foglalkozások elején és végén lévő beszélgetés során kommunikatív volt, szívesen mesélt érzéseiről és aktuális élet eseményeiről.

Abban az időszakban, amikor Lackó saját belső vágyból, önálló indítatásból el kezdett írni egy történetet, épp az *Aranypálca* című magyar népmesével foglalkoz-

tunk. Amikor – az osztályában dolgozó gyógypedagógiai asszisztens biztatására – megmutatta nekem rövidke meséjét, mely az *Arany nyereg* címet viselte, a történet mindössze néhány mondatból állt. Lackó arra kért, hogy segítsek neki megírni a saját meséjét. Igyekeztem körültekintően eljárni, nem akartam irányítani az alkotás folyamatát, de támogatni akartam őt abban, hogy képes legyen kibontani a történetét. Ültem a számítógép előtt, ő diktálta a mesét, én pedig inkább csak kérdésekkel próbáltam segíteni őt, pl. *És miért volt olyan fontos az az elrabolt arany nyereg a királynak?* „Mert még az anyukájától kapta örökbe”, válaszolt azonnal, gondolkodás nélkül.

Nem akartam rátelepedni a szövegre sem, szerettem volna, ha a mesében megmaradnak Lackó jellegzetes szófordulatai, megfogalmazásai, melyek olyan kifejezők voltak: „Figyelj, mert csak háromszor próbálkozhatasz, ha

*nem tudod őket kiállni, itt fogsz velem élni örökre, bezárlak téged egy börtönbe.*” És hozzátette azt is, hogy „és nem leszek hozzád kedves”.

A történetben a mesei elemek mellett megjelennek Lackó személyes élményei is. Az utolsó két próba ötletét egy-egy számítógépes játék adta. A második próbánál (amikor a hős a köveken átugrálva kelt át a forró láva tavon), a *Minecraft* játék világa jelenik meg, míg a harmadik próbát (amikor a hősnek úgy kell átmennie a vasajton, hogy egyetlen porcikája sem érhet hozzá) a *Stumble guys firefist* játék tűzőklű alakja ihlette.

A tavalyi tanév végén – az ő kérésének megfelelően – e köré a történet köré szerveződtek a foglalkozások. Gyógypedagógusa segítségével elkészült a mese házi papírszínház verziója is, melyben a különböző fényképeken az osztálytársaival közösen jelenítették meg jellembe öltözve a jeleneteket. A csoporton ennek a segítségével meséltem el aztán a történetet.

Lackó azt is szerette volna, ha részt vehet a mese előtti és utáni játékok, tevékenységek összeállításában; a mesekezdő formulát is ő maga választotta. Közösítettük ezeket az alkalmakat, ez mindkettőnk számára újszerű, izgalmas és inspiráló élmény volt.

A mesecsoportot követő művészetterápiás foglalkozáson az addig eltelt három év tapasztalataihoz képest először fordult elő, hogy nem az édesanyját elvesztő, árva alakja jelent meg hangsúlyosan az alkotásában. Minden olyan mese esetén, amelyben előkerült valamely formában az elhagyatottság, az elárvultság motívuma, az alkotás utáni beszélgetés alkalmával hosszasan fejtegette, miért tud azonosulni az adott szereplővel, személyes példákon keresztül mutatta be a kettejük élete közötti párhuzamokat. Saját meséjében ezzel szemben leginkább a herceg és a királylány szerelme, illetve maga az aranynyereg foglalkoztatta.

### A felnőtté válás útján

„A varázsmesékben a fiúk útja egyben a felnőtté válás szimbolikus útja is.” (Boldizsár, 2023, p. 87.) Lackó meséjében az ő belső útkeresése rajzolódik ki. A mese által egyfajta kontrollt is igyekezett megragadni egy olyan élethelyzetben, ahol többnyire mindenben kiszolgáltatott (Korbai, 2010, p. 28.) Megoldási lehetőségeket keresett a mesében: szembenézni az anyai és apai örökséggel és mintákkal, megküzdeni a veszteségekkel és hiányokkal, és törekedni egyfajta belső egyensúlyi állapot megteremtésére.

A történetben felismerhetők a népmesék bizonyos motívumai és szerkezeti elemei: a veszteség (hiány/károkozás), az útnak indulás, az egyre nehezedő próbák, a megküzdés, a győzelem és végül az esküvő.

Az írás terjedelme nem engedi meg, hogy elmélyüljünk a mesei helyszíneknek, a szereplőknek, és magának a mesének értelmezésében, de van néhány olyan nagyon jellegzetes eleme a történetnek, amit szeretnék mégis kiemelni.

Lackó, a mese megjelenítésénél a *herceg* szerepét választotta magának. Propp kétféle mesehőst különít el, az egyik a(z) (aktív) kereső típusú, másik a bajbajutott hős (idézi Boldizsár, 2023, p. 87.) A történetben megjelenő herceg az ún. kereső típusú mesehősök közé tartozik. A kereső típusú hősök, nem akaratuk ellenére kerülnek bajba, hanem ők azok, akiket a világrendben keletkezett hiány indít el az útjukra.

A történetben fontos szerep jut a *sárkánynak*, illetve a sárkánnyal való küzdelemnek. Az analitikus pszichológia szerint az árnyék az a része a személyiségünknek, amelyet tudat alatt elnyomunk, és amely gyakran olyan tulajdonságokat rejt, melyekkel nem szeretnénk vagy egyelőre képtelenek vagyunk szembenézni. Az ego (az én) és az árnyék, bár szemben állnak egymással, mégis

elengedhetetlenek a másik számára. Marie-Louise Von Franz analitikus pszichológus szerint a mesékben a hős (az ego), csak akkor nyerheti el a jutalmát, ha legyőzi a sárkányt (az árnyékot, esetleg az apa árnyékát) (Franz, 1988.) A herceg a mesében legyőzi a 16 fejű sárkányt, és végül – rövid küzdelem után – meg is kegyelmez neki: „A herceg előrántotta a kardját, nekirontott a sárkánynak, és lenyisszantotta az egyik fejét. A sárkány könnyörögni kezdett: Hagyd meg az életemet, herceg, ha meghagyod, hűséges leszek hozzád amíg csak élek”. Így válik a sárkány egycsapásra ellenfélből a hős segítőjévé a mesében.

A *király* alakja kétféle módon is megjelenik a történetben, a jó (Dávid) király és a rossz (Ádám) király alakjában. A rossz király azzal fenyegeti meg a herceget, hogy örökre vele fog élni a félelmetes, indával benőtt, törött ablakú kastélyban, ha nem állja ki a három próbát. A jungiánus megközelítés a tündérmesékben megjelenő édesanya (ebben a mesében meghalt, mielőtt

fel nőhetett volna Dávid király) alakja vagy korlátlanul és önzetlenül szeret (pl. a tündérkeresztanya), vagy a gyermek halálát kívánja (pl. a gonosz mostoha). Ezzel szemben az apa tipikusan ambivalens személy, aki képes egyszerre jelképezni a sötétséget és a világosságot (Budai, 2022.)

Bettelheim értelmezésében a király az, aki képes saját lelke birodalmában uralkodni, és aki életét felelősen tudja irányítani. Az érett személyiség másik mutatója a felnőtt párkapcsolat. Ezért fejeződnek be gyakran a mesék a királyság és a királylány kezének elnyerésével. (Bettelheim, 2008.) Érdekes megemlíteni, hogy ennek a történetnek a végén végül a jó királynak is meg kell halnia, miután a hősnek adta a lánya kezét és fele országát, mert csak így nyerheti el a herceg a teljes királyságot...

Nagyon izgalmas a címben is megjelenő *aranynyereg* motívuma is. Ez az a különleges nyereg, amelyet elveszít a mese elején Dávid király, és ami azért olyan becses számára, mert még az anyjától kapta „örökbe” (örökségbe). A *ló* a legtöbb kultúrában az erő, a hatalom, és a dinamizmus szimbóluma, de jelképezi a szabadságot, a bátorságot és a kitartást is. Aki képessé válik megzabolázni, aki képes megülni a hátán, az minden bizonyára képes lehet uralni mindazt az erőt, bátorságot is, amire szüksége van az élethez. Talán ezt szolgálja a mesében az aranyból (amely nem mellesleg az isteni hatalom és halhatatlanság jelképe) készült nyereg.

Lackó meséje tehát egyfajta belső utazás, mely során szimbolikus módon élheti át saját helyzetét, küzdelmeit és lehetőségeit. A mese reményt adhat számára, hogy a világ lehet jó és barátságos hely, hogy helyreállhat egyszer a rend a most még sokszor oly zavaros, kusza és félelmet keltő világban.

*Fogadjátok és olvassátok nyitott szívvel Lackó meséjét!*



# Az arany nyereg

*Deák Attila László (Lackó) meséje*

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy öreg király, Dávidnak hívták. Volt neki egy kedvenc lova, amin volt egy szép arany nyereg. A királynak nagyon fontos volt ez a nyereg, mert még az anyukájától kapta örökbe. Dávid király anyukája meghalt, mielőtt még felnőhetett volna a fia, emiatt gyakran volt bánatos Dávid király. De született egy lánya, akit nagyon szeretett, ő vigasztalta szomorú napjain.

Egyszer a király elment vadászni. Mielőtt elment volna, a lányának a lelkére kötötte, hogy ki ne menjen a kastélyból, mert nagyon féltette őt. Miután levadászta az összes állatot, visszament a kastélyába. Első útja a lovához vezetett, de azon hiába kereste, nem találta az arany nyerget. Azon gondolkodott, vajon ki lophatta el. Talán a réges-régi ellensége, Ádám király lehetett, ezen töprengett, de nem volt benne biztos. Végül arra jutott, hogy kihirdeti: aki megtalálja az arany nyerget, az megkapja a fele királyságát és a lánya kezét is. Jöttek is néhányan szerencsét próbálni, de nem sikerült egyiknek sem megtalálni a nyerget.

Aztán jött egy herceg, azt mondta a királynak, hogy ő is megpróbálja. Ahogy a herceg belépett a kastélyba, találkozott a királylánnyal, és rögtön megtetszettek egymásnak.

Elindult a herceg megkeresni az arany nyerget. Hegyen-völgyön ment, míg végül elérkezett egy másik kastélyhoz. Az a kastély nagyon csúnya volt, indák nőttek be a falait, félelmetes volt, minden ablaka betörött. Bement a kastélyba, de a kapu

előtt hirtelen megjelent egy sárkány. A sárkánynak 16 feje volt, de csak 1 fejével tudott tüzet okádni. A herceg beszélni szeretett volna a sárkánnyal, de a sárkány egyszer csak fújt egyet, és mérges hangon ezt kiabálta:

– Herceg, küzdjünk meg életre-halálra, hogyha te nyersz, bemehetsz a kastélyba, ahol megtalálod az aranynyerget, amit úgy keresel.

A herceg előrántotta a kardját, nekiment a sárkánynak, és lenyisszantotta az egyik fejét. A sárkány könnyörögni kezdett:

– Hagyd meg az életemet, herceg, ha meghagysz, hűséges leszek hozzád, amíg csak élek.

A herceg megkegyelmezett a sárkánynak, és bement a kastélyba.

Ahogy belépett, bent a gonosz király, Ádám várta. Ádám király Dávid király ellensége volt. Régóta haragban álltak, mert réges-régen egy harcban legyőzte Dávid király Ádám királyt. Ádám király mindig is nagyon féltékeny és irigy volt rá, mert nagyon szeretett volna egy olyan szép és békés országot magának, amilyen Dávidé volt. Ezért aztán mindig háborúztak egymással, de azokban mindig Dávid nyert.

Ádám király, ahogy a herceg belépett a kastélyba, megszólalt:

– Miért jöttél, herceg?

Ő így felelt:

– Dávid király arany nyerget szeretném visszaszerezni.

A gonosz király ezt válaszolta:

– Ha kiállsz három próbát, viheted az arany nyerget. – Majd így folytatta: – Figyelj, mert csak háromszor próbálkozhatasz, ha nem tudod őket kiállni, itt fogsz velem élni örökre, bezárlak téged egy börtönbe. – És hozzátette azt is, hogy: – És nem leszek hozzád kedves. Az első próba: Most a tudásodra lesz szükséged! Itt van három kulcs. Nyisd ki velük ezt a ládát! Ha ki tudod nyitni, kiálltad a próbát.

Nézegette a kulcsokat a herceg, mindhárom kulcsot beleillesztette a zárba. Az egyik kulcs aranyszínű volt, a másik zöld, a harmadik pedig kék. Azt gondolta magában, hogy amilyen színű a láda, olyan színű kulcs nyithatja ki. Mivel a láda aranyból készült, az aranyszínű kulcsot próbálta először. Nem sikerült, nem nyílt ki vele a zár. Utána a zöldet próbálta, de azzal sem sikerült. Legvégül a kék maradt, mikor azt beleillesztette a zárba, az egyszer csak felpattant. Dávid király kiállta az első próbát.

– Most a második próba következik! – folytatta a gonosz király. – Gyere utánam! Itt látsz egy lávatavat! A lávatóban néhány kő is van, egyik kisebb, másik nagyobb. Át kell ugrálnod ezeken a köveken, és úgy kell átkelned a tavon! De vigyázz, ha leesel a kövekről, a láva eléget.

A herceg összegyűjtötte minden erejét, levette a pólóját, hogy ne legyen nagyon melege, majd könnyedén átugrált a köveken. Így szólt a herceg boldogan:

– Sikerült, kiálltam ezt a próbát!

A herceg a szeme sarkából észrevett egy kisebb üvegdobozt, ami csak úgy a csillogott a fal mellett, a sötétben.

– Mi lehet benne? – ezen gondolkodott.

– Sikeresen megoldottad ezt is, jöhet a harmadik feladat. – mondta a gonosz király, Ádám. – A

harmadik feladat az lesz, hogy úgy kell kijutnod ezen az ajtón, hogy nem érhetsz hozzá. Sem a kezdeddel, sem a lábaddal – folytatta.

Kemény és nehéz vasból készült ez az ajtó. Nézte a herceg, megpróbált mindent, de sehogy sem tudott átjutni rajta. Már majdnem feladta, amikor eszébe jutott, mit mondott neki előtte a sárkány.

A herceg füttyölt egyet, egy jó nagyot, és a sárkány ott termett. Így szólt:

– Mit szeretnél, herceg?

A herceg azt válaszolta:

– Segíts kinyitni nekem ezt az ajtót, de úgy, hogy nem érsz hozzá!

A sárkány fújt egy nagy lángot, egy hatalmasat, erre a vasajtó rögtön elolvadt. Így megoldotta a herceg az utolsó feladatot is.

Ádám király tartotta a szavát, és visszaadta az arany nyerget a hercegnek. A herceg útnak indult, felkapaszkodott a sárkány hátára, és olyan villámgyorsan repültek át a felhők és az óceánok felett, hogy még hármat sem tudott számolni, már ott is voltak Dávid király palotájában.

Dávid király nagyon megörült, hogy visszatért a herceg, és ő visszakapja a szeretett arany nyergét. Ahogy ígérte, a hercegnek adta a fele országát és a lányát, aki olyan szép volt, mint a naplemente. A király – mert jó szívű volt – még a palotáját is a hercegnek adta. A királylány és herceg összeházasodott, hatalmas lakodalmat csaptak. Ott élt aztán az ifjú párral az öreg király is, de egy év múlva, váratlanul megbetegedett, és meghalt. A hűséges sárkány azóta is ott él a herceg mellett, hogy bármikor, amikor csak szükség van rá, mindenhová hűségesen elkísérje őt.

Itt a vége, fuss el véle...



## IRODALOMJEGYZÉK

Bettelheim, Bruno (1985): *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*. Gondolat, Budapest.

Boldizsár I. (2017): *Meseterápia. Mese a gyógyításban és a mindennapokban*. Magvető, Budapest.

Boldizsár I. (2023): „Hogyan segítek én terajta?” *Segítő kapcsolatok a mesében*. Magvető, Budapest.

Budai Á. (2022): *Archetípusok útvesztőjében: tündérmesék jungiánus értelmezése*. Letöltés: <https://igyic.hu/esszektanulmanyok/archetipusok-utvesztoben-tundermesek-jungianusi-ertelmezese.html> (2024. 05. 21.)

Franz, M.-L. (1998): *Az árnyék és a gonosz a mesében*. Európa, Budapest.

Korbai H. (2010, szerk.): *Aranytők, Terápiás történetek és mesék traumát átélt gyerekeknek*. L'Harmattan, Budapest.

Korbai H., Rábainé Doszky Zs. és Varga A. H. (2023, szerk.): *Táncoló fák. Terápiás történetek és módszerek a Mosoly Kincsestárból*. L'Harmattan, Budapest.

K. Németh M. és Koller É. (2015): *Serdülőkor. Normatív krízis, vagy deviancia?* Iskolapszichológia Füzetek 33. sz.

Pál, Újváry, Ruttkay és Borus (2001): *Szimbólumtár*. Balassi, Budapest.

# Ez egy könyv, amibe belefirkáltam magam

Komló-Szabó Ágnes

**Szinvai Dániel: *Párhuzam***

**Egy könyv a felnőtté válásról. Egy könyv az útkeresésről. Egy könyv, amelyet többféleképpen is olvashatunk. Egy könyv Szinvai Dánieltől.**

*„A Bükkben élek, így Szinvai Dániel nevét legelőször hallva óhatatlanul a Szinva forrás, a Bükk-vidéken, Lillafüred fölött fakadó bő hozamú karsztforrás jutott eszembe. Szinvai illusztrációi is forrásként működnek: látványuk magával ragadó; lendületük, sodrásuk nem engedi a szemet elkószálni.”*

A Bükkben élek, így Szinvai Dániel nevét legelőször hallva óhatatlanul a Szinva forrás, a Bükk-vidéken, Lillafüred fölött fakadó bő hozamú karsztforrás jutott eszembe. Szinvai illusztrációi is forrásként működnek: látványuk magával ragadó; lendületük, sodrásuk nem engedi a szemet elkószálni.

A fiatal illusztrátor, tervezőgrafikus a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem tervezőgrafika szakán végzett, majd a MOME Image Pro tanfolyamán fejlesztette tovább készségeit. Az illusztráció számos területével foglalkozik, de elsősorban könyvillusztrációval. Felnőtteknek és gyerekeknek szóló kiadványokban is visszaköszönnek munkái – köztük a fiataloknak szóló *Szevaszban*, amely huszonöt köztünk élő író egy-egy elbeszélését tartalmazza, Péczely Dóra szerkesztésében vagy a Csimota Kiadó gondozásában megjelent papírszínház, a *Ludas Matyi* lapjain.

Szinvai számos díjjal büszkélkedhet, köztük a Második Budapesti Illusztrációs Fesztiválon a Silent book kategória díjával (2021), A legjobb pályakez-

dó illusztrátor különdíjjal (2021), a Körösfői-Kriesch Aladár művészeti díjjal (2023) és a HUBBY: Az Év Gyerekkönyve Díj Ismeretterjesztő kategória díjával (2024). Ez utóbbit a Kovács Tamás Györggyel közösen jegyzett *A villamos – A remíztlől a hurokvágányig* című könyvvel nyerte el, amelyben a részletgazdag rajzok együtt élnek a szöveggel, így segítve átfogó ismeretekhez az olvasókat a villamosközlekedésről. A díjátadón Kárpáti Tibor laudációjában kiemelte: „Színvai Dániel részletgazdag illusztrációin érződik a rengeteg belefektetett munka. Mindennek utánajárt, minden szögből kipróbálta a látványt, hogy az olvasónak a maximumot tudja nyújtani. Úgy hiszem, közel hasonló mennyiségű kutatómunkát tett bele, mint maga a szerző.”

Így működik hát Színvai, aki idén tavasszal *Párhuzam* című könyvével már íróként is bemutatkozott, s a kötetet nem csak írta, de illusztrálta is. A könyv különlegessége, hogy két irányból is olvasható, ehhez mindössze annyit kell tennünk, hogy százyolcvan fokkal elfordítjuk a kezünkben. De mi is az a párhuzam? A *magyar nyelv értelmező szótára* szerint összehasonlítás, amelyet két vagy több személy, tárgy között azért teszünk, hogy megállapítsuk, miben hasonlítanak vagy térnek el egymástól. Az irodalom felől közelítve pedig két, egymással összefüggő gondolat nyelvileg hasonló szerkezetű megfogalmazása. Színvai szerzőként is jegyzett könyvében már rögtön a – kétirányból olvashatóság miatt – két fülszövegben is visszaköszönnek a fenti fogalommeghatározások: „Egy srác megérkezik valahová, egy lány megindul valahonnan. Egy történet. Vagy kettő. Vagy sokkal több? Egy fiúé és egy lányé. Egymás felé tartanak, és van egy pont, ahová megérkeznek. Találkoznak? Talán nem is ez a fontos.”

„Egy lány megérkezik valahová, egy srác megindul valahonnan. Egy történet. Vagy kettő. Vagy sokkal több? Egy lá-

nyé és egy fiúé. Egymás felé tartanak, és van egy pont, ahová megérkeznek. Találkoznak? Talán nem is ez a fontos.”

A történetben egy fiú és egy lány tárja tehát elének a késő kamaszkor vagy más szemszögből nézve a fiatal felnőttkor dilemmáit, melynek egyik legszebb hasonlata a könyvben:

megégek vajon  
mint egy bogár vagy lepke  
vagy szentjánosbogárként  
én vagyok a fény

Az útkeresés egyik állomása a két fiatal életében, hogy megfigyelik a nagyobbak hogyan csinálták, de azonnal jön is a kérdés: ez a jó minta? Ennek vonalán az apa és az anya szerep erőteljesen domborodik ki a kötet lapjaiban. Az apa a lánynak Rimbaud-kötet és Doors-kazetta, a képeken árnyjátékot formál a kezével; az erdőben sétál a sötétben. Az apa a fiúnak Edison és Daidalos, a képeken a pedig a reggeli kávéja fölött ül, cigarettával a kezében; a ház felett repül könnyed mozdulatokkal; a hajnali utcán sétál. Ez utóbbi szövegszerűen:

mikor  
innen kilép, és  
reggel munkába megy  
nem apa többé  
valaki más  
egy kalap  
egy ballonkabát  
alacsonyán süt még a nap

A képeken az anya a lánynál növényeket gondoz az üvegházban; elfogyott fényű tekintettel fekszik az ágyon a lánya mellett, míg a fiúnál egy összetört tükörben nézi magát, árnyéka a csempén tükrözi vissza mozdulatait:



anya  
nem szeret tükörbe nézni  
az árnyékokat látja csak  
a tükörre haragszik  
azért, aki ő maga

Bizonytalanság, kétségek, kérdések minden lapon: szövegileg minden szóban és mondatszerkezetben, képileg minden színben és formában. A szöveg és az illusztrációk egységet alkotnak, Szinvai jellegzetes vizuális világa szinte egybeforr az írásjeleket csak minimálisan tartalmazó szövegghalommal, amely bizonyos pontokon dőlten formázott és egymástól távolodó, széttartón szedett sorokból áll.

A *Párhuzam*nak első ránézésre két olvasata van: kezdhethük a lány vagy a fiú szemszögéből is. Ugyanakkor a szöveg tipográfiája újabb olvasati lehetőséget tár elénk: a dőlt betűvel szedett sorok a jelent, a fiatal felnőttkort, a normállal szedettek a múltat, a gyermekkor látásmódját mutatják. A kétféle szövegformázás együtt pedig a változást mutatja, az érzések kavargását, amelyeket még le kell tisztázni. Érdeemes egy próbát tenni azzal, hogy csak az egyik vagy csak a másik látásmódot olvassuk, majd utána egyben az egész szöveget.

A képek dinamizmusa lapozásra készlet, ugyanakkor viszont a részletekben rejlő hol finom, hol nyers vonalvezetés megállásra, merengésre készíti a szemet. A rajzok a szöveggel együtt egy közös víziót alkotnak. A kép és a szöveg csak együtt él – gondoljuk elsőre. Ugyanakkor érdekes végiglapozni a könyvet silent bookként is: megfigyelni hogyan élnek, mit sugallnak a rajzok a szöveg nélkül. S ez egy újabb olvasat.

Mind a szövegben, mind az illusztrációkban kiemelt, központi szerepe van a fénynek. A rajzokon a zseblámpa fénye a takaró alatt, az árnyjátékok, a napfelkelte, az autó fényszórójában álló vad, az üvegház áttetszősége, a

lámpa fénye a reggeliző asztal felett, az izzó az apa kezében..., vagy az egyik legerőteljesebb kép: az ágyban fekvő anya testét az ablak rolóján át megfestő fénysávok.

A szövegben egy példa a fiú szemszögéből:

anya Marilyn Monroe  
gyakran fáj a feje  
a sötét szobában  
lehunyja a szemét  
ha beszűrődik a fény  
mint űrben a bolygók  
mikrokozmoszként  
kering benne a por

S egy a lányéből:

fény  
nélküle nincs semmi  
benne lesz minden látható  
általa a világ kinyílik  
minden szín megmutatja magát  
a nap lebukik  
a föld túloldalán halad tovább  
nem látszik egyáltalán  
minden sötét marad

A „felnőtt vagyok! felnőtt vagyok?” dilemmájával küzd a lány és a fiú a *Párhuzam* lapjain. S hogy a történet végén (a könyv közepén) találkoznak-e? A fiú, aki Hamlet és Ikarosz mellett Thészeusznak is látja magát az élet fura labirintusában, eléri-e az Ariadné fonálát, a másik vonalat? Ezt Szinvai Dániel egészen biztosan tudja – hiszen ahogy az egyik impresszum fölött olvasható, belefirkálta magát a könyvbe –, mégis ránk, olvasókra bízta ennek feloldását.

■ Szinvai Dániel (2024): *Párhuzam*. Csimota, Budapest

# A két vándor az elevenné válás meséje

Ferkai Tibor

„A két vándort spirituális keresőnek tekinthetjük. Nem kettőnek, hanem egynek, mert az ember lénye alapvetően kettős. A makrokozmosz világ lényegében két természetrendből áll: múlhatatlan isteni világból és mulandó földi világból. Így van ez az ember mikrokozmosz életrendszerében is. A magasabb áthatja az alacsonyabbat, és abban szellemi elvként benne rejlik. Ebből a szellemi magból vagy szikrából a magasabb természet (tudatállapot) kibontakoztatható, helyreállítható.”

„A hitéletből az erőlethez,  
az erőletől a világosságélethez:  
ez az ösvényen való fejlődés menete.”

Jan van Rijckenborgh

A német mese jelképekben és tanulságokban rendkívül gazdag. Talányos történetét misztikus homály fedi. Érthető, hiszen lényegét tekintve egy spirituális beavatómeséről van szó.

„Szerencsét próbálni ment egyszer két vándor. Mentek, mendegéltek; egyszer csak egy karót látnak az út mentén, a karón tábla, a táblán írás.

Ez állt a táblán: »Ha olyat akarsz látni, amit még senki sem látott, indulj el jobbra az első úton, kelj át a vízen, túlpártján találsz egy kőelefántot, azt vedd öledbe, vidd föl a hegyre; a többit aztán majd meglátod.«

A két vándor sokáig szemlélte a táblát, sokáig tanakodott.”

A két vándort spirituális keresőnek tekinthetjük. Nem kettőnek, hanem egynek, mert az ember lénye alapvetően kettős. A makrokozmosz világ lényegében

két természetrendből áll: múlhatatlan isteni világból és mulandó földi világból. Így van ez az ember mikro-koszmikus életrendszerében is. A magasabb áthatja az alacsonyabbat, és abban szellemi elvként benne rejlik. Ebből a szellemi magból vagy szikrából a magasabb természet (tudatállapot) kibontakoztatható, helyreállítható.

Mire utal mesénkben a *tábla* és a felirata?

A spirituális kereső válaszúthoz érkezett: ha egy új, szellemi útra tér, spirituális jelöltté válik. A letérés olyan szellemi valósághoz vezet, amely közönséges szemmel (tudattal) nem észlelhető. E tábla képében a keresőt hívósugárzás, inspiráció éri a szellemi világból, melyet a *hegy* csúcsa jelképez. Az odavezető út állomásairól és követelményeiről benyomást szerez a kereső. Olyan ideát, amely megvalósításra vár a lényében. Ebben a döntési helyzetben megmutatkozik a személyiség alapvető kettőssége.

„Az egyik azt mondta:

– Ki tudja, miféle bolondság ez, miféle tréfa? Lehet, hogy föl akarnak ültetni minket. De ha nem, akkor is kockázatos dolog ez; jobb nem nekivágni.”

Hosszan sorolja a kétségeit, végül kijelenti: „– *Én nem hagyom, hogy elbolondítsanak, vagy hogy lépre csaljanak.*

*Sarkon fordult és elment.*”

Ki lehet ez az „egyik” a két vándor közül? Ő a mulandó személyiségember egoisztikus tudata, földi énje, mely minden vágyával és törekvésével az anyagvilági élethez kötődik. Nem hagyja magát megtéveszteni másoktól, csak úgy, hogy észre sem veszi: önmagától.

A kereső énközpontú aspektusa ódzkodik egy hiteles szellemi úttól. Érthető, hiszen az ilyen úton való haladás az egoisztikus tudat meghaladásával jár. Spirituális jelöltté csak olyan ember válhat – és indulhat el egy va-

lóban szellemi úton –, aki készen áll arra, hogy személyes énjét átadva szolgálja a lényében rejlő szellemi Én kibontakozását.

„*A másik vándor nem okoskodott ennyit, hanem amikor magára maradt, elindult, letért jobbra az első úton, s ment, amíg egy sebes folyamhoz nem ért. Szilaj áradat volt, könnyen elsodorhatta volna, de a vándor most se sokat töprengett, hanem belevetette magát a vízbe, derekas csapásokkal úszott, az egyik örvényt kikerülte, a másikon keresztülvágta magát, s végül is kiért a túlsó partra.*”

A *másik vándor* a személyiség tiszta tudatra, igaz életre vágyó aspektusa. Indítékait és a megvalósításukhoz szükséges erőt egyre inkább a magasabb világokból nyeri. Minél érettebb, önzetlenebb, aktívabb lesz ő, annál inkább feloszlik a személyiség hamis én-tudata.

A táblán szereplő „cselekvési terv” minden pontja jelképes szellemi üzenet. A vándor megérti és belülről jövően követi.

A „*nem okoskodott ennyit*” arra utal, hogy intuitívan cselekszik. Döntése a spekulatív gondolkodást felülmúló intelligencián alapul.

„*Letért jobbra az első úton*” – az őshagyományban a jobb oldali ösvényt tekintik helyes útnak. A másik irányhoz a magyar nyelvben is negatív jelentések fűződnek: balsors, baleset, „balfácán” stb. A spirituális jelölt – mert azzá vált immár – a helyes irányt választja, amikor letér az egoisztikus tudat által követett útról.

A *sebes folyam* határfolyóként húzódik. Ott, ahol az irány emelkedővé válik: a hegy lábánál. Belülről jövő bátorság kell a folyón való átkeléshez, a fősodor kereszteléséhez. A *szilaj áradatban* és az *örvényeiben* testet ölt mindaz a külső-belső ellenállás, bizonytalanság, ami elsodrással, elnyeléssel fenyegeti a jelölt elhatározását. De ő szilárd hittel, az akadályokat elkerülve vagy leküzdve biztonsággal átússza a folyót.

„Ott nyomban szemébe tűnt a kőelefánt. Hát az bizony nem aprócska játékszer volt, nem holmi formás kis díszfaragás; igaz, akkora sem volt azért, mint egy megtermett öreg elefánt; éppen csak akkora volt, mint egy fiókelefánt, az pedig semmivel sem kisebb, mint egy szép, erős bika-borjú”.

Aki letér a régi útról és az evilági élet fősodorját keresztezve átúszik a folyón, az megtisztulva, lélekemberré válva érkezik meg a túlpartra. Akár hosszan elidőzhet a hegy lábánál – miként egy tanítvány a Mester lábánál –, élvezve az alacsony élettől való eltávolodás nyugalalmát és a magasabb élet közelségét. Ám aki igaz életre és hazatérésre vágyik, nem elégedhet meg ezzel. Az elkülönülés – a földi kötődések elengedése – után odafordulással, folytatnia kell útját a hegy megmászásáig: a szellemi emberré válásig.

A spirituális jelölt a folyót átúszva bizonyosságot nyerhet arról, hogy a „szív hústábláira” írt szöveg helyes útbaigazítás volt, hiszen a túlparton tényleg ott van a kőelefánt. Miért pont ez, miért nem egy medve?

A német mese vélhetően Indiából eredeztethető. Nemcsak az elefánt, hanem a történet szellemi háttere miatt, melyben a jóga törekvései fedezhetők fel. Egy ilyen szellemi tanításokat rejtő keleti(es) mese azonban a belső kereszténységgel tökéletesen megfeleltethető.

Az elefánt a rendkívüli erő és a szellemi bölcsesség szimbóluma. Magas életkorával a halál legyőzésére utal,

állhatatosságra és szellemi hatalomra. Ezek fényében ki-jelenthető, hogy a mesénkben szereplő kőelefánt a mul-hatatlan szellemi Ént jeleníti meg. De miért van kőből?

A felsőbbrendű Én csak potenciálisan van jelen a jelölt lényében. Életre kell kelteni, ki kell bontakoztatni, hogy hatni tudjon az életrendszerében. Ennek a

személyfeletti Énnek a létezését és erejét („súlyát”) meg kell tapasztalni; tevőleges áldozatot kell hozni érte, hogy holt teherből éltető erővé váljon a szent hegy csúcsán. Ehhez a feladathoz minden észtt felülmúló hitre van szükség a bennünk rejlő magasabb Én valóságáról.

A jóga ösvényén – az eltávolodás és a visszatérés ösvényén – halad a jelölt, aki a folyó túlpartján fordulóponthoz érkezett. A földi vágyaktól eltávolodva egyetlen vágy vezérli immár: a szellemi terv beteljesítése. Mindennél jobban szeretné meg-tapasztalni, hogy mi az, amit a kő-elefántot felcipelve megláthat a hegyen. Ez a vágy magasabb akarattá válik benne, mely a lényében rejlő szellemi Énből sugárzik. A felfelé vezető úton minden terhet le kell tennie a jelöltnek, hogy az egyetlen

áldott „teher” megelevenítését szolgálhassa a lényében. A szellemi jóga célja nem a mulandó személyiség fejlesztése, megerősítése, hanem annak meghaladása, és a szellemi Én felszabadítása minden függőség alól.

A feladat embert próbáló, de nem lehetetlen. A jóga praxisában nagy szerepet kap az áldozatkész akarat és a lélekből fakadó teljes önátadás. A folyó túlpartjáig tartó

*Aki letér a régi útról és az evilági élet fősodorját keresztezve átúszik a folyón, az megtisztulva, lélekemberré válva érkezik meg a túlpartra. Akár hosszan elidőzhet a hegy lábánál – miként egy tanítvány a Mester lábánál –, élvezve az alacsony élettől való eltávolodás nyugalalmát és a magasabb élet közelségét. Ám aki igaz életre és hazatérésre vágyik, nem elégedhet meg ezzel. Az elkülönülés – a földi kötődések elengedése – után odafordulással, folytatnia kell útját a hegy megmászásáig: a szellemi emberré válásig.*

utat a hitélet jellemezte, ami nem ér véget itt, hanem beolvad a következő, magasabb szakaszba: az erőélet állapotába. Ez a második szakasz a szent hegy megmászását jelenti – a kőelefánt felvitelét a magasabb valóságba. Keresztény kifejezéssel élve, ez a második szakasz a remény állapota, mely a hit szilárd alapjain épült fel, és a háromságos szeretet beteljesüléséhez vezet.

„Az ember összeszedte minden erejét, nekirugaszkodott, fölnyalábolta a kőelefántot, s elindult vele, föl a hegynek. Csak úgy szakadt róla a verejték, de azért mégiscsak bírta; egyre följebb hágott, s végül ott állt a hegy tetején, egy szép kerek város kellős közepén.”

A jelölt egyhegyű irányulással, minden szükséges erőfeszítést megtéve, a kőelefántot felviszi a hegy tetejére. És mit talál ott, amit (földhöz kötött állapotban) „még senki sem látott”? A szent hegy tetejére épült *szép kerek várost* – ott találja magát annak kellős közepén. Ez a város az egyetemes szellemi Én – a Világsszellem – mennyei városa. Szép, mert arany arányok és erények jellemzik, kör alakja a tökéletes Egység képét hordozza. A jelölt a Teljesség fókuszában áll.

„Ott a kőelefánt egyszerre csak megmozdult, és egy nagyot trombitált. A trombitaszóra vitézek ugrottak elő a házakból, karddal, dárdával, pajzsral, szekercével, és körülfogták a vándort.

No de az sem volt rest: gyorsan letette az elefántot a földre, s előrántotta a kardját; látni való volt, hogy nem adja olcsón az életét.

A vitézeknek azonban eszükbe sem volt, hogy megtámadják. Köréje sereglettek, s mögéjük mind a város népe; akkor előlépett egy vitéz, valamennyi közt a legfőbb, s így szólt:

– Üdvözlégy városunkban! Régóta várunk, s most, hogy végre megjöttél, örömmel köszöntünk, s kérünk, légy a királyunk.

Ő pedig nem sokat kérte magát, elfogadta a királyságot, amit a vállalkozó kedvével nyert, és még ma is uralodik, hacsak meg nem halt azóta.”

A királyi út felvezetett a hegyre, a világosságélet állapotába, ahol a kőelefánt meghal kőnek lenni, hogy életre keljen belőle a diadalmasan trombitáló elefánt. Ezt követően ő eltűnik a meséből – elevenné vált önvalóként „beköltözik” a jelölt lényébe.

A zarándok útja végéhez ért. De akkor a trombitaszó hallatán miért fegyveres vitézek ugranak elő a házakból? Ők az akarattal összefüggő magasabb tudati erőket jelenítik meg: a *kard* a szellemi éberséget, a pengeéles figyelmet és megkülönböztető-képességet; a *dárda* az egyhegyű összpontosítást, a *pajzs* a Nagy Mű megvédését; a *szekerce* pedig a formába öntést, a felesleg lefaragásával.

A jelölt először nem ismeri fel, hogy a szellemi Én által megszentelt akarati erőkkal találkozik a saját lényében. Zsigeri védekezési reflex ébred benne, ami a múltjából ered. Hanem erre semmi szükség: kardot rántva az éberségét „húzza elő”, hogy visszatérjen az élő jelenbe. A hegytetőn épült kerek városban – a fej megszentelt térségében – az éberség erői mágikus kört alkotnak. Egy koronát, amellyel megelevenedik a világosságéletet tápláló mennyei királyság.

„Ha életet akarunk,  
minden pillanatban meg kell érte halnunk.”  
Vivékánanda

## A MESE FORRÁSA:

Boldizsár Ildikó: *Mesekalauz úton lévőknek – életfordulók meséi*. Magvető Könyvkiadó, 2013

# Noszvaji mesefesztivál

*10 éves a Metamorphoses Meseterápiás Egyesület*

2024. SZEPTEMBER 20–21–22.

„ÖNMAGUNKHOZ HŰEN ÚGY ÜNNEPLÜNK, AHOGY EDDIG IS TETTÜK A DOLGUNKAT:  
ADNI FOGUNK”

Boldizsár Ildikó elnök,  
Metamorphoses Meseterápiás Egyesület



A Metamorphoses Meseterápiás Egyesület idén ünnepli 10. születésnapját. Fennállásunk óta még nem adódott alkalom arra, hogy egy kicsit megálljunk, ránézzünk mindarra, ami folyamatosan történik velünk, és elgondolkodjunk azon, merre tovább. Vittek bennünket a feladatok, megannyi helyen próbáltunk hiányokat betölteni, tevékenyek lenni, vinni a mesét oda, ahol a legnagyobb szükség van rá.

Most megállunk kicsit – de csak három napra, mint a mesékben –, hogy számot vessünk az elmúlt tíz év eredményeivel, tapasztalataival, és megtervezzük az egyesület jövőjét. Valóban három napot szánunk erre, és önmagunkhoz hűen úgy ünneplünk, ahogy eddig is tettük a dolgunkat: adni fogunk.

Szeptember 20-án délelőtt önkénteseink mesefoglalkozásokat tartanak a szomolyai Szomaro Egyesületnél, valamint az ottani óvodában és iskolában, a noszvaji Kincses Sziget Szépkorúak Otthonában, a noszvaji óvodában és az általános iskola alsó és felső tagozatában. Délután továbbképzés lesz az egyesület tagjainak *A mesebeli állatok rendszere és terápiás hatásai* címmel, s csak ez után engedünk meg magunknak egy kis ünneplést és múltidézt.

Szeptember 21-én tartjuk jubileumi konferenciánkat, ezúttal zárt körben, de a jó hír az, hogy az ott elhangzó előadások megjelennek a MESE téli számában. Meseterapeutáink meseterápiával kapcsolatos doktori disszertációiból hallunk részleteket, visszatekintünk a Mosoly Alapítvánnyal való közös kezdetekre, bemutatkozik a 9. és a 235. számú meseterapeuta-tanúsítvány gazdája, ívet húzva az első és utolsó évfolyam között. Munkacsoportjaink közül most a Hospice-csapatot és az Ökológiai Kutatócsoportot ismerhetjük meg, meglepetésként pedig egy kilenc éve működő férficsoporth titkaiba is betekintést nyerhetünk néhány csoporttag segítségével. A Pedagógus Munkacsoport bemutatót tart egyetlen mese öt eltérő területen való felhasználási lehetőségéről, végül pedig egy kezekasztal-beszélgetésben bemutatkoznak azok az „új könyveseink”, akiknek az elmúlt évben jelent meg könyvük. Este a Barlanglakásoknál igazi fesztivál-hangulat várható: tűzceremóniával, szakrális körtáncsal és mesemondással.

Szeptember 22-én vasárnap 10–17 óra között megnyílnak a meseterek a nagyközönség számára: hat helyszínen negyven mesefoglalkozás várja a Noszvajra érkezőket. Meseterapeutáink módszerbemutatókat, gyermek- és felnőttfoglalkozásokat tartanak, és olyan helyszín is lesz, ahol egész nap mesemondás zajlik majd. A foglalkozások egy része „zárt foglalkozás”, amelyekre előzetes jelentkezés szükséges, ezekről az egyesület honlapján lehet tájékozódni augusztus közepétől ([www.metamese.hu](http://www.metamese.hu)). A regisztráció is ezen a felületen történik. A vasárnapi programok is ingyenesek, de minden adományt nyitott szívvel és örömmel fogadunk. Nagy megtiszteltetés lenne számunkra, ha ezen a napon támogatóink is lennének – hogy adni tudjunk a továbbiakban is.

(Erre augusztus közepétől a weboldalunkon jelzett módon, illetve a helyszínen lesz lehetőség. Köszönjük!)

# A mesemondó füveskönyve

Berecz András *Kaptárbontás* kötetéről

N. Rádi Veronika



*„Bárhol, bármikor előkapható, és szükség esetén használatba vehető. Merthogy gyógyír, életmentő, lélekfrissítő olvasmány tele humorral, fanyar mosollyal, megrendítő életbölcsséggel, sziporkákkal és szeretettel.”*

A hang. A hang mögött az ember. Az ember mögött pedig a téridőn átívelő történetek végtelen tárháza. Berecz András fogalom, s abban a kivételes helyzetben vagyunk, hogy kézbe foghatjuk a mesemondó füveskönyvét. Nemcsak kézbe foghatjuk, nemcsak a szívünkbe írhatjuk, de egyenesen zsebre is vághatjuk, mert belefér.

A POKET-sorozat 66. darabjaként megjelent *Kaptárbontás* Berecz András kedves magyar, csuvas, török és tuva meséit tartalmazza.

A kötet egyik óriási előnye a mérete: tenyérben elfér, és éppúgy helyet kaphat a gondosan kiválasztott és kidekázott tartalmú női retikülben, mint az „anya-nálad-van-a-kék-medzsóm”-típusú, „viszem-a-házat”-féle táskákban is, urak meg egyszerűen a farzsebükben hordhatják. Bárhol, bármikor előkapható, és szükség esetén használatba vehető. Merthogy gyógyír, életmentő, lélekfrissítő olvasmány tele humorral, fanyar mosollyal, megrendítő életbölcsséggel, sziporkákkal és szeretettel.

A kötet másik előnye a változatosság. A szerző tájegységekre bontva adja közre a kunsági, erdélyi, csuvas és tuva meséket, és külön fejezetet szentel Naszreddin hodzsá – a nagy török trickster – kópéságainak. Szerepelnek a kötetben Berecz András saját meséi is, közülük igen figyelemre méltó a mesemondó saját verziója a táncok születéséről. (Keresd a nőt!) A fejezetek előtt álló személyes hangú bevezetőkből megtudjuk, hogyan s miként kerültek hozzá

ezek a mesék, hogyan formálta őket, s a mesék hogyan formálták Berecz Andrást. Ritkán nyílik alkalma olvasónak egy mesemondó lelkében olvasni, ezek a rövid bevezetők épp erre adnak lehetőséget.

A sokszínűséget a mesetípusok kavalkádja is szavatolja: találunk rövid, csattanós állatmeséket (*A róka meg a farkas*), világossá válik számunkra, miért foglalható a világ teljessége ebbe a két hangba: Iá. Van itt legendamese (*Lajcsi üdvözü*), eredetmagyarázó mese (*A pacsirta*), novellamese, varázsmese (*Naphold arcú testvérek*), *Hazug Pista* pedig hű a nevéhez.

Számos ismert mese vagy mesemotívum egészen különleges, egyedi variációit vonultatja fel a kötet, a telhetetlen feleség itt például az égbe kúszó nyírfán zavarja fel pipogya férjét egyenesen a Jóisten színe elé, s végül azt követeli, legyen belőle „isten-né”. A mese csattanós választ ad az asszony kérésére. (*A három kérdés*) Megtudhatjuk, jól dönt-e a legkisebb fiú az útelágazásnál, mikor úgy okoskodik, „ha nem lesz lovam... indulj lábam”, s nyomára akad-e a ragyogó madárnak, aki apja kertjének almáit dézsmálja (*Ragyogó madár almát visz*). Zöld Péter meséjét meg egyenesen Kő Boldizsár Millenáris-beli, csodálatos mesejátékszótára számára mondta újra Berecz András, s került be a kötetbe is.

Naszreddin hodzsa mesteri húzásai éltetik a reményt, hogy a humor átsegít bennünket az élet legembert próbálóbb helyzetein is: tanárok figyelmébe ajánlom nehéz pillanataikban a *Ki érti?* című gyöngyszemet. Tanítani való a hodzsa visszavágásai, akár lakomán alázzák meg (*A szívesen látott vendég*), akár a fürdőben jár (*A fürdő díja*), akár egy nagyarcú, pökhendi tanítóról (*A bölcs tanítás*), vagy egy épp a hodzsát meglopni készülő tolvajról (*Sose fáradj!*) legyen szó. Ilyenkor úgy érzem, a nevetés valóban gyógyít, az önirónia pedig egyszerűen kell a túléléshez.

Nem esett szó még a nyelvi gazdagságról, pedig talán ez az első szembeszökő jellegzetesség, ha bele-belelapozunk a kötetbe. A nyelvjárási, tájnyelvi szövegek változnak a köznyelvi nyelvváltozatú mesékkel, mert maga

Berecz András is bírja mindezen nyelvváltozatokat. Egyszerűen jó elveszni a szövegekben, sodródni mondatról mondatra, ízlelgetni a szavakat, archaikus vagy tájnyelvi szerkezeteket. Elmerengünk, mi lehet vajon a baktortójas, ki lehet a bognyeső, milyen a kakukkpöktefű, és mit csinál, aki csak úgy bötyörész vagy garambódál. A könyv végén a tájszavak jegyzéke eligazít bennünket, de előtte igencsak gondolatébresztő és szórakoztató eljátszani a lehetséges jelentésekkel.

Végül a kötet tán legnagyobb érdeme: útravaló minden mesemondónak. Berecz András nemcsak tisztelettel adózik életének nagy mesemondói előtt, de meg is idézi alakjukat, s mindazt, amit tőlük tanult. Sorait olvasva megérthetjük a mondat igazságát: „A mesehallgatók sóhaja mélyebbről jön, mint a tapsa.” Gyakorlati útmutatóként is megállja a helyét, választ kapunk például arra a kérdésre is, kétségbe kell-e esni, ha „taps sömmi.” A fekete bárány meséje pedig foglalata mindannak, mire kötelezi el magát az, aki mesemondóvá lesz.

A kötetben emlegetett zsinórmérték nekünk, olvasóknak a gondosan bekészített piros szaténszalag, vagyis a könyvjelző. Ezt a könyvet ugyanis nem lehet kiolvasni, csak megjelölni, épp hol járunk Berecz András univerzumában.

Egy könyv arculatát, karakterét jelentősen meghatározhatják az illusztrációk. A kötetben Szepessy Béla erőteljes linómetszetei a meséket nem csak kísérik, hanem finoman ki is egészítik.

Mesekönyvekben ma még ritkán alkalmazott technikai lehetőség élménybővítésre a könyv első lapján szereplő QR-kód, aminek segítségével meghallgathatóvá válik a hang, és a hang mögött az ember is láthatóvá lesz.

■ **Berecz András (2023): *Kaptárbontás. Berecz András kedves magyar, csuvas, török és tuva meséi*. Poket Publishing, Komárom.**

QR-kóddal elérhető melléklet: Naszreddin hodzsa mesék hangfelvételei



# Mit látsz? Mi történik?

*Egy silent book kiállítás margójára*

Pauer Erika

*„A Deák17 Gyerme-  
és Ifjúsági Galériával  
történő együttműködésünk  
keretében 2024-ben  
50 válogatott könyvünk  
került be annak a  
vándorkiállításnak az  
anyagába, melyek a  
külföldi Liszt Intézetek  
szervezésében Szófiában,  
Burgaszban, Szkopjében  
és Belgrádban kerülnek  
bemutatásra. Budapesti  
kiállításunknak  
köszönhetően eljutottunk  
Sepsiszentgyörgyre is, ahol  
a SepsiBook Könyvvásár és  
Kortárs Irodalmi Fesztivál  
látogatói tekinthették  
meg a Csupa-kép könyvek  
kiállítását.”*

*„A művészetet és az irodalmat az teszi olyan érdekessé, hogy szo-  
katlan dolgokat tár elénk, amelyek arra ösztönöznek, hogy kérdé-  
seket tegyünk fel arról, amit már ismerünk.”* (Shaun Tan<sup>1</sup>)

A mikor az egri Bródy Sándor Könyvtár gyermekkönyvtárában évekkel  
ezelőtt kezünkbe került az első szöveg nélküli képeskönyv, bennünk,  
könyvtárosokban is seregnyi kérdés fogalmazódott meg a szokatlan tartalom  
kapcsán: Gyönyörű kiadvány, igényes illusztrációkkal, de miért nincs  
benne szöveg? Hogyan tudunk ebből mesélni? Kikölcsönzi ezt a könyvet va-  
laki? Gyerekeknek vagy felnőttek szól? Hogyan lehet értelmezni, mi lehet az  
alkotó üzenete? Elsajátíthatunk velük néhány készséget? Milyen módszerekkel  
lehetne gyerekfoglalkozásokon felhasználni?

Ahogy a műfajt kutatni kezdtük, s a gyakorlatban is minél inkább meg-  
fejtettük a képkönyvet, mint művészeti produktumot és a vizuális narratíva  
különleges elegyét, fokozatosan választ kaptunk kérdéseinkre. Ezzel pár-  
huzamosan elkezdtünk építeni egy silent book gyűjteményt, folyamatosan  
keresve a lehetőségeket, hogy mindezt megmutathassuk a szakemberek és a  
nagyközönség számára. Révész Emese művészettörténész – aki a 2021-ben

<sup>1</sup> Tan, S. Picture Books: Who Are They For? Letöltés: <https://www.shauntan.net/essay-picture-books-who-for> (2024.05.30.)

rendezett egri *Silent book konferencia és kiállítás* egyik előadója volt – figyelt fel gazdag kollekciónkra, mely akkorra már a világ minden tájáról tartalmazott kiadványokat. Közvetítésével jutottunk el 2023 októberében a budapesti Deák17 Gyermek és Ifjúsági Galériába, ahol *Csupa-kép könyvek* címmel két hónapon keresztül kortárs magyar illusztrátorok eredeti, képkönyvekhez készült alkotásai mellett több százan vehették kézbe gyűjteményünket.

A galériával történő együttműködésünk keretében 2024-ben 50 válogatott könyvünk került be annak a vándorkiállításnak az anyagába, melyek a külföldi Liszt Intézetek szervezésében Szófiában, Burgaszban, Szkopjében és Belgrádban kerülnek bemutatásra. Budapesti kiállításunknak köszönhetően eljutottunk Sepsiszentgyörgyre is, ahol a *SepsiBook Könyvvásár és Kortárs Irodalmi Fesztivál* látogatói tekinthették meg a *Csupa-kép könyvek* kiállítást.

Az utóbbi időben öröndetes tendenciák mutatkoznak a hazai képkönyves világban, ami arra enged következtetni, hogy Magyarországon is egyre inkább ismertté és elfogadottá válnak a szöveg nélküli képeskönyvek.

A Deák17 Galériában Máray Mariann kiállított illusztrációi 2023-ban még csupán könyvtervekként szerepeltek, ám a Csimota Gyerekkönyvkiadó bátorságának és elhivatottságának köszönhetően ma már az illusztrátor két, gyönyörű, témájában is különleges, szöveg nélküli képeskönyvét vehetjük kezünkbe a könyvesboltok polcairól.<sup>2</sup>

„Sokrétűségük folytán a képkönyvek komplex illusztratori feladatot jelentenek, amelyben a narratíva egészét

a rajzoló tartja kézben. Pusztán a képek eszköztárával kell kifejezni időbeli és térbeli változásokat, árnyalt érzelmi állapotokat, személyközi viszonyokat, vagy akár elvont képi metaforákat.”<sup>3</sup>

A *Fairytailproject* keretében Blaschke Zsuzsanna művészeti menedzser vezetésével működik egy kreatív alkotói csoport, ahol neves magyar illusztrátorok dolgoznak silent book ötleteik megvalósításán. A projekt többek között workshopokat szervez, ahol olyan világhírű művészek adják át elméleti és gyakorlati-technikai tudásukat, mint Gabriel Pacheco, aki 2024 tavaszán egy egész hetet töltött az illusztrátorokkal, hogy a könyvtéma és a storyboard kitalálásában és alakításában inspirálja őket.

Szintén e projekt tette lehetővé, hogy Szegedi Katalin műhelyében, egy alkotótáborban vehessen részt ez az egymást is szorosan támogató közösség. A művészi munka mellett az egyéni konzultációk, közös beszélgetések hatására néhányan szinte teljesen elkészültek terveikkel, így jó eséllyel ezek az alkotók 2025-ben már nyomdakész könyveikről számolhatnak be.

A Szegedi Tudományegyetem JGYPK Művészettel az Oktatásért Kutatócsoportja együttműködve a Magyar Gyermekirodalmi Intézettel egy szöveg nélküli képeskönyvekről szóló tanulmánykötet kiadását tervezi 2024 végére. A kötet szerzői között könyvtárunk munkatársai is szerepelnek, a silent book művészetpedagógiai alkalmazása terén gyűjtött tapasztalatainkat foglaljuk össze írásunkban.

Nézzünk két példát a Bródy Sándor Könyvtár silent book foglalkozásain leggyakrabban alkalmazott feldolgozási módszerekre!

<sup>2</sup> Máray M. (2024): *Az a sok magányos ember*. Budapest, Csimota. és Máray M. (2024): *Elérhetetlen*. Budapest, Csimota.

<sup>3</sup> Csupa-kép | A Deák17 Galéria kiállítása. Letöltés: <https://culture.hu/hu/sofia/esemenyek/csupa-kep-a-deak17-galeria-kiallitas> (2024.06.20.)

### *Párbeszédész technika:*

„Oldalról, oldalra haladva, együtt figyeljük meg a képeket. Tulajdonképpen közösen rekonstruáljuk a történetet, párbeszédet folytatva a résztvevőkkel: *Mit látsz? Mi történik?* Fontos, hogy lehetőleg mindenki megszólalhasson, elegendő időt, figyelmet és pozitív megerősítést kapjon válaszáira, hozzászólásaira. Az így született közös elbeszélést nevezhetjük részvételen alapuló olvasmánynak is.

### *Együtt „olvasás” teljes csendben:*

Egy másik lehetséges mód, a néma csöndben történő olvasás. Ebben az esetben a foglalkozás vezetőjének bátran és magabiztosan kell irányítani az olvasási folyamatot és a zavartalan kezdéshez meg kell teremtenie a teljes csendet a csoportban. Ez nem könnyű feladat, de ha sikerül elérnünk, nem mindennapi atmoszférába kerülünk azzal, hogy minden gyerek néma csöndben figyel ugyanarra a történetre.”<sup>4</sup>

Foglalkozásaink fő célja közösségi „olvasási” élmény teremtése, a kreativitás és az improvizációs készségek játékba hívásával történetmesélésre, önkifejezésre ösztönözni a gyerekeket. Tapasztalataink alapján elmondható, hogy a csoportos olvasás a különböző nézőpontok megbeszélésével, megvitatásával az egyéni olvasatok összefésülésével, egymásra építésével minden jelenlévőben erős szocializációs tapasztalatot generál, melyben mindannyian azt érezzük többek, gazdagabbak lettünk egymás által. Az így létrehozott történetnek érezhető ereje lesz, mely még hosszú ideig munkálhat a résztvevőkben.

## Online elérhető, magyar nyelvű hasznos tartalmak:

Goda B. (2020): Silent book, avagy a szöveg nélküli képkönyvek szerepe az olvasóvá nevelés folyamatában. In: Szabó Ildikó (2020, szerk.): *Neveléssel az olvasásért – olvasással a nevelésért. Jó gyakorlatok a bölcsődétől az egyetemig. Válogatott tanulmányok.* Kecskemét, Neumann János Egyetem. 12-21. p. Letöltés: <http://www.hunra.hu/images/stories/2020/NevelesselAzOktatasert-elektronikus.pdf> (2024.06.30.)

Goda B. (2023): Szöveg nélküli képkönyvek. Új médium a mentálhigiénés tanácsadásban. In: *Könyv és nevelés.* 25. évf. 2. sz. 31–43. p. Letöltés: [https://epa.oszk.hu/03300/03300/00039/pdf/EPA03300\\_konyv\\_es\\_nevelis\\_2023\\_2\\_031-043.pdf](https://epa.oszk.hu/03300/03300/00039/pdf/EPA03300_konyv_es_neveles_2023_2_031-043.pdf) (2024.06.30.)

Goda B. és Péterfy R. (2021, szerk.): *Szöveg nélküli képkönyvek. Elmélet és gyakorlat.* Budapest, Oktatási Hivatal, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. Letöltés: [https://www.opkm.hu/?lap=dok/dok&dok\\_id=611](https://www.opkm.hu/?lap=dok/dok&dok_id=611) (2024.06.30.)

Pauer E. (2024, szerk.): *Könyv- és módszertani ajánló szöveg nélküli képeskönyvekhez.* Eger, Bródy Sándor Könyvtár. Letöltés: [https://brodygyermek.hu/wp-content/uploads/2024/06/silent\\_book\\_konyvajanlo.docx.pdf](https://brodygyermek.hu/wp-content/uploads/2024/06/silent_book_konyvajanlo.docx.pdf) (2024.06.30.)

Lovas-Szabó K. (2023): *Van még hely a polcon? A silent book, mint új műfaj a könyvtárakban.* Eger, Bródy Sándor Könyvtár. Letöltés: <https://tinyurl.com/yey-m5fef> (2024.06.30.)

*A silent book szakmai szemmel* – Szimpózium a képkönyvekben rejlő lehetőségekről

VIZU – a Bródy Sándor Könyvtár tematikus oldala

<sup>4</sup> Pauer E (2021): *Képbe zárt történeteink: a szöveg nélküli képeskönyvek* – szakdolgozat. Eger, Pauer E.

# Egyszer egy királyfi

## rögtönzött papír bábszínház

Tervezte: Lovasy László

Új rovatunkban mesékhez, mesefoglalkozásokhoz használható ötleteket mutatunk be. Az ötletek kiválasztásánál, bemutatásánál a következő szempontok a meghatározóak:

- A „**ZÖLD**”-ség, hogy a természetes anyagokkal való játékra, azok felhasználására serkentsen.
- Az **újragondolás**, hogy inspiráljon az anyagok sokszínű átalakítására és megújítására, ne ösztönözzön kacsaszaporításra, vagy pluszfogyasztásra.
- Az **óvatosság**, nehogy beleessünk azokba a csapdába, amelyek a „zöldülés” címkéjével felruházva, az újrahasznosítás álcájával a szemétből újabb szemetet termelnek.
- Az **egyszerűség**, hogy minél többek számára elkészíthető legyen.
- A **változatosság**, hogy a kreativitás, a játékosság, a találékonyság tág teret kapjon, és újabb alkotásokra motíváljon.

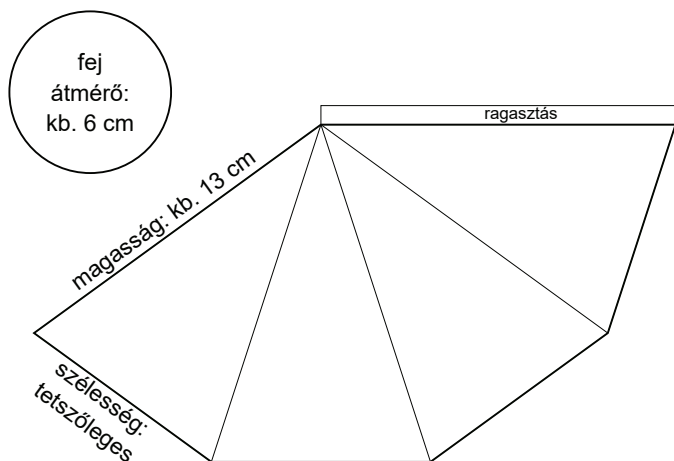


A bábszínház az „Egyszer egy királyfi ...” (A házassuló királyfi) történetéhez készült. A közismert népballada / népi mesejáték szövege, kottája egyaránt megtalálható a világhálón, több változata meghallgatható.

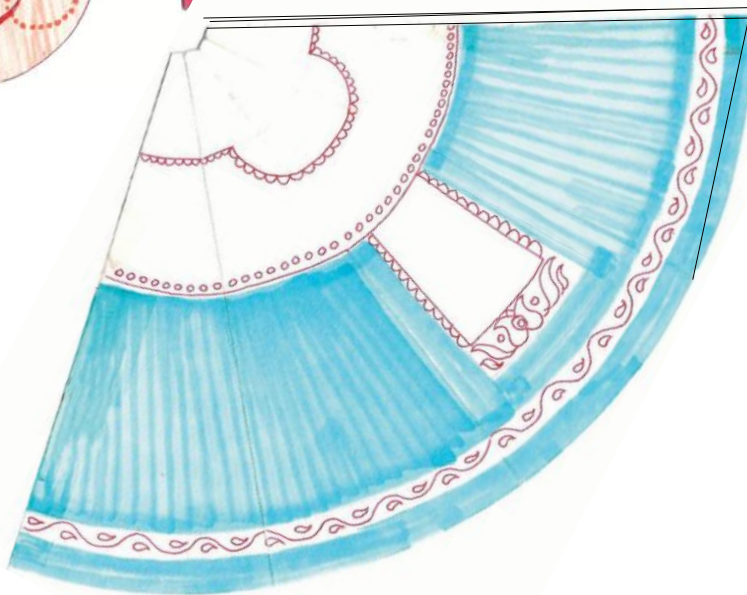
- [https://hu.wikipedia.org/wiki/Egyszer\\_egy\\_királyfi](https://hu.wikipedia.org/wiki/Egyszer_egy_királyfi)
- <https://www.youtube.com/watch?v=X1ceqeJE1jc>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Yu8aZHzOYoc>

Ötlet: a történetet prózában is lehet mesélni.

Javaslat a prózai meséléshez: a párbeszédben a visszatérő mondatok állandó elemként szóról-szóra ismétlődjenek meg. Ez könnyebbség a mesélő számára, a kisebb gyerekek pedig nagyon élvezik a mondatok ismétlődését, annak ritmusát.



Anyag: kartonpapír  
(műszaki rajzlap, vagy kicsit  
vastagabb)



## BÁBOK

A méretek nincsenek kőbe vésve, a megadott számok csupán javaslatok.

A testet kivágjuk. Elképzelésünknek megfelelően tet-  
szőleges technikával megrajzoljuk / megfestjük, majd  
meghajtjuk a vonalak mentén. Összeragasztjuk, így 4  
oldalú gúla lesz.

Kivágjuk a fejet is, ezt is megrajzoljuk / megfestjük. Az  
arcot és fej hátoldalát úgy ragasszuk össze, hogy függő-  
leges tengelyt szabadon hagyunk a mozgó pálcikának.  
A hurkapálca végére szivacsdarabot ragasztunk, majd  
alulról fölfelé, a (gúla)testen keresztül a fejen átvezetve  
kidugjuk a másik végét. Ezzel a pálcikával fogjuk bábja-  
inkat mozgatni.

## DÍSZLET

3 db 20×18 cm-es vastag karton,, amit középen textil  
csíkkal ragasztunk össze, hogy lapozható „könyvet”  
kapjunk. A díszletet ez után rajzoljuk meg.

Mind a bábok, mind a díszlet készítésénél támaszkod-  
junk fantáziánkra, vagy bízzuk a gyerekekre.

A rögtönzött bábszínházunk ötletadó, némi kreativitás-  
sal más mesékhez is készíthető hasonló bábszínház.





# Lapunk szerzői

---

**Béres Judit, Dr. habil.** – egyetemi docens, PTE BTK

**Boldizsár Ildikó** – író, mesekutató, a Metamorphoses Meseterápiás Módszer kidolgozója, folyóirat alapító

**Csörgő Zoltán** – szerkesztő, szimbólumkutató, író, buddhista tanító

**Deák Attila László** – a Csillagház Gyógypedagógiai Általános Iskola tanulója

**Élő Fruzsina** – pszichológus, metamorphoses meseterapeuta, az Egy Sima Egy Fordított – Egyesület az Inklúzióért alapítója

**Fekete-Szabó Viola** – szerkesztő, gyógypedagógus, metamorphoses meseterapeuta

**Ferkai Tibor** – ny. rajztanár, író

**Gulyás Anna** – énekes, dalszerző, mesemondó, kulturális antropológus, a HolddalaNap Zenekar vezetője

**Hunya Csilla** – szerkesztő, pszichológus, kiképző pszichodráma vezető, metamorphoses meseterapeuta

**Komló-Szabó Ágnes** – szerkesztő, könyvtáros, fordító

**Kő Boldizsár** – képzőművész

**Lovasy Dániel** – számítógépes grafika

**Lovasy László** – bábművész, bábtervező művész

**Lovasyné Stuth Erzsébet** – bábkészítő művész

**Luzsi Margó** – szerkesztő, folyóirat alapító

**N. Rádi Veronika** – tanár, alkotó-fejlesztő metamorphoses meseterapeuta

**Német Orsolya** – pedagógus, pszichológus, metamorphoses meseterapeuta

**Pauer Erika** – könyvtáros

**Pilisy Elemér** – újságíró, fotós

**Tárnok Mariann** – bábművész, metamorphoses meseterapeuta

**Tömösközi Péter** – tördelőszerkesztő, tanár

**Köszönjük a hatvani Ady Endre Városi Könyvtár gyermekkönyvtárának,**  
hogy rendelkezésünkre bocsátotta Lovasy László bábjaianak fotóit.

**Köszönjük Gulyás Annának és Kő Boldizsárnak,**  
hogy kedves fotóik segítségével a MESE megmutathatja mesés világukat.

# Zárógondolat

*Váratlanul bukkant elém szeretett mondókáim közül a lapindító szilágysági mondóka. S ahogy jöttek sorban az írások, úgy éreztem, utat nyitott a hegy, kaput nyitott a köd, és nagy meseszövőként életünkben mégiscsak ott volt a fény. Nem győztem rácsodálkozni szerzőink írásaiban a felragyogó fénysugarakra. Tudásra, elhivatottságra, jószándékra és láthatatlan összetartozásra.*

*Tűnődhetünk mindannyian a kérdésen –*

*„megégek vajon  
mint egy bogár vagy lepke  
vagy szentjánosbogárként  
én vagyok a fény” (Szinvai Dániel)*

*– most én a lap írásainak tükrében bízom szentjánosbogárságunkban. Következő lapszámunkat ennek a gondolatnak a jegyében jelentetjük meg tél elején.*

*Luzsi Margó*



– fényből szőj mesét –  
2024

